

ISSN: 2147-1185

itobiad

İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
Journal of the Human and Social Science Researches

Cilt/Volume: 2 Sayı/Issue: 4
Ekim- Kasım- Aralık | October- November- December 2013

itobiad

İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi

Cilt/Volume:2 Sayı/Number: 3

Ekim – Kasım - Aralık / October – November – December 2013

ISSN: 2147-1185

Sahibi / Owner

İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Derneği

Editör/Editor (in alphabetical order)

İsmail ŞAHİN

Mustafa YİĞİTOĞLU

Editör Yardımcısı /Co-Editor

M. Selim YILMAZ

Yayın Kurulu / Editorial Board

İsmail ŞAHİN, Mustafa YİĞİTOĞLU, M. Selim YILMAZ, M. Sami KANBAŞ, Adem SAĞIR,
Tuğrul TEZCAN, İ. Hakkı İMAMOĞLU, Sanem YAMAK ATEŞ, Yuliya BİLETSKA,
Marziye MEMMEDLİ, Mehmet HABERLİ, B. Nuri KILAVUZ

Adres/Address

Fevzi Çakmak Cad. No: 2 Kat: 2 No: 6 PK. 78050 KARABÜK

e-posta: itobiad@itobiad.com

web : www.itobiad.com /org/ net

[itobiad] Index Islamicus, EBSCO HOST, Modern Language Association (MLA), Doaj, J-Gate, DRJI, Academic Journal Database, Asos, SJournals, Academic Journals Datebase, Türk Eğitim İndeksi (TEİ), Araştırmaz, Akademik Dizin, İSAM tarafından indekslenmektedir. Ayrıca World Public Library’de yer almaktadır.

“itobiad İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi yılda dört kez yayınlanan hakemli, akademik uluslararası bir dergidir. itobiad’da yayınlanan yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayın dili Türkçe olmakla beraber diğer dillerde de yazılar yayınlanmaktadır. Yayınlanan yazıların bütün yayın hakları itobiad’a ait olup, yayıncının izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama taşınamaz. Yazıların yayınlanıp yayınlanmamasından yayın kurulu sorumludur.”

ETNO-DİNSEL MİLLİYETÇİLİK BAĞLAMINDA İRLANDA SORUNU**Mesut Şöhret*****Özet**

Uzun bir tarihsel geçmişe sahip olan ve dünya kamuoyunu meşgul eden İrlanda Sorunu özünde Etno-Dinsel bir sorundur. Genel itibariyle İngilizlerin İrlanda adasını işgali ile başlamış olan ve sonrasında Tudor hanedanlığının Protestanlığı kabul etmesiyle birlikte aynı zamanda söz konusu mezhebi kontrolü altındaki diğer toplumlara dayatması ile mezhep temelli bir yapıya dönüştüğünü söylemek mümkündür. Ancak bu mezhep değişimine İrlandalıların direnç göstermesi ve Katolikliğe bağlı kalmaları ise yüzyıllarca sürecek olan etnik ve dinsel orijinli savaşlara ve yıkımlara neden olmuştur. İrlanda'da Mezhep farklılığı bir yandan Katolik ve Protestanları birbirlerinden ayırıştıran veya ötekileştiren bir unsur olarak öne çıkarken diğer yandan da toplulukların kendi içinde birleşmelerine katkı sağlayan bir etki yaptığını ve “biz” duygusunu geliştirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bakımdan tarihsel süreçte Protestanlar ve Katolikler arasında meydana gelen her türlü savaş, ayaklanma ve diğer şiddet içeren olaylar her iki inanç grubu açısından ortak milli bilincin oluşmasına katkı sağlayarak sorunun günümüze kadar gelmesini sağlamıştır. Etno-Dinsel Milliyetçilik kapsamında İrlanda Sorunu'nu inceleyen bu çalışma giriş ve sonuç bölümleri hariç iki bölümden oluşmaktadır. Birincisinde Sorunu'nun tarihsel gelişim süreci incelenerek önemli olan tarihi olaylar ve kırılma noktaları ortaya konulmuştur. İkincisinde ise İrlanda Milliyetçiliğinde öne çıkan unsurlar ve Milliyetçi hareketin ortaya çıkışı ve bu hareketi şekillendiren unsurlar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İrlanda, İrlanda Sorunu, Etnik Milliyetçilik, Dinsel Milliyetçilik, Katolik- Protestan Çatışması

* Öğrt. Gör. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Adayı, sohretmesut@yahoo.com

THE IRISH PROBLEM IN THE CONTEXT OF ETHNO-RELIGIOUS NATIONALISM

Abstract

The Irish Problem is an Ethno-Religious dispute in essence that has a long historical process and engages world public opinion for many years. In general, this problem has begun with the British occupation of the island of Ireland, and then it has transformed to a Christian sect problem after the imposition of Protestantism under British controlled communities by the Tudor dynasty. But Irish people resisted such sectarian transformation and kept their Catholic belief. This situation led to many religiously oriented wars and destruction throughout many centuries. In Ireland, on the one hand, the sectarian differences have become a factor of divergence between Catholics and Protestants, on the other hand, such a situation led to unification efforts and developed a "we" feeling among these sect followers. In this respect, all kinds of war, rebellion and other violence events between Protestants and Catholics led to the emergence of a common national consciousness among both religious groups and carried the Irish problem until today's agenda. This study tries to examine the Irish dispute in the ethno-religious context and consists of two parts excluding introduction and conclusion. In the first part, the historical development process of the Irish problem and also important cornerstone historical events were examined. In the second part, the important factors and issues that deeply affected the Irish problem and also the emergence of the nationalist movement.

Key Words: Ireland, Irish Problem, Ethnic Nationalism, Religious Nationalism, Catholic-Protestant Conflict

Giriş

Tarih boyunca insanlar arasında meydana gelen ekonomik, siyasi, kültürel, etnik ya da dinsel çatışmalar insanların birbirlerini nasıl algıladıklarını ve kendilerinin ne olduklarını veya ne olmadıklarını tanımlamaları açısından çok önemli bir unsurdur. Bu tanımlamalar kimi zaman insan toplulukları arasında uzun yıllar devam eden savaşlara ve yıkımlara yol açarken kimi zamanda onları birleştiren ve insanların birlik olmalarını sağlayan, onları rakip ve düşmanlara karşı bir arada tutan bir etken olarak kabul edilmiştir. Bu açıdan günümüzde birçok çatışmanın kaynağı olarak gösterilen millet ve milliyetçilik kavramları söz konusu olayların açıklanabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Esas itibarıyla Milliyetçilik teorilerinin çıkış noktasını oluşturan “Milleti”: Ortak dili, ortak geçmişi (Tarih), Ortak gelenek ve görenekleri (Folklor), Ortak coğrafya (Vatan), Ortak inanç sistemi (Din), Ortak ekonomik ilişkiler (Milli ekonomi), Ortak törenler, ortak bağımlılık (Aidiyet bilinci ve duygusu), Ortak egemenlik ya da siyasal erk ve hukuk sistemini (Devlet) gibi unsurları paylaşan bireylerin bütünü ve sosyal bir örgütlenme biçimi olarak genel bir tanımını yapmamız mümkündür.

Bu tanımlamadan hareketle Milliyetçilikte en genel haliyle şu şekilde ifade edilmektedir. “Mümkün, tarihi ve sosyolojik bir varlık ve kategorik bir olgu olan **millet üzerine yapılmış ve sistemlendirilmiş bir düşünce biçimi veya anlayışdır. Milliyetçilik** her şeyden önce bilincimize bir şekil veren, dünyayı anlamlandırmamızı sağlayan bir söylem; başka bir deyişle, toplu kimliklerimizi belirleyen, günlük konuşmalarımızı, davranış ve tutumlarımızı yönlendiren bir görme ve yorumlama, bir algılama biçimidir.”¹

Bu tanımlamadan anlaşılacağı üzere millet bir realitedir ve milliyetçilik ise bu realitenin bilinçli (conscious) bir biçimde farkına varmaktır. Bir başka deyişle milliyetçilik yalnızca sıcak çatışmalarda kendini gösteren saldırgan bir ideoloji, dönem dönem ortaya çıkan bir “moda” değildir.

¹ Artum Dinç, Millet ve Milliyetçiliğin Doğuşu Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar, erişim tarihi: 07.04.2013, http://www.gunaskam.com/tr/index.php?option=com_content&task=view&id=68&Itemid=1

Yukarıda Millet'i oluşturan unsurlar arasında sayılan din bu açıdan özellikle modernizm öncesi dönemde insan topluluklarını bir arada tutan ve onların kimliklerini şekillendiren, toplu kimliklerini belirleyen, davranış ve tutumlarını yönlendiren bir ortak görme ve yorumlama biçimi oluşturan en önemli faktör olarak karşımıza çıkmıştır. Bu bakımdan incelendiğinde tarihte ve günümüzde yaşanan birçok olayın yorumlanabilmesinde daha fazla anlam taşıdığını söylemek mümkündür. Buradan hareketle yaklaşık bin yıllık bir geçmişe sahip olan, ortaya çıkışı ve gelişmesinde genel olarak etnik farklılık ve dini/mezhepsel farklılıkların büyük rol oynadığı İrlanda sorunu günümüze kadar geldiğini söylememiz mümkündür.

Milliyetçilik teorileri çerçevesinde İrlanda sorunu, incelendiğinde genel olarak Ethno-sembolcü kurama daha çok uyduğu görülmektedir. Öncelikle yukarıda sorunun tanımlaması yapılırken yaklaşık bin yıllık bir geçmişinin olması nedeniyle Milliyetçiliğin son 200 yılda modernite ile ortaya çıktığını ve milletleri oluşturduğunu ayrıca kapitalizm, sanayileşme, merkezi devletlerin kurulması, kentleşme, laikleşme gibi modern süreçlerle birlikte ya da onların ürünü olarak ortaya çıktığını savunan Modernist yaklaşıma uymadığı görülecektir. Ancak modernizm ile birlikte İrlanda sorununa modernizm ile ilgili bazı faktörlerin eklenildiğini söylememiz mümkündür.

Diğer taraftan toplumsal yaşamın verili (given) olduğu varsayılan, öğelerinden kaynaklanan bağlar olduğunu belirten ve bunlar arasındaki bağı, din, dil ve belirli toplumsal alışkanlıkları sayan, bu bağlara kişisel çıkarlar öyle gerektirdiği için değil, bağın kendisi önemli sayıldığı için uyulduğunu belirten ilkçi (primordialist) kurama da uymamaktadır. Çünkü İrlanda sorununda olduğu gibi toplumsal değerler verili olsa ve bu noktada birleştirici bağ olarak din (Katoliklik) önemli olsa bile insanların kendi kimliklerini korumaları için "öteki" olan (Protestanları) kullanmışlardır. Ayrıca İngilizlere karşı Katoliklik, İrlanda da yaşayan halklar üzerinde birleştirici ve ayırt edici bir unsur olarak tanımlanarak ilkçi yaklaşımdan uzaklaşmıştır. Ayrıca bu sorunda olduğu gibi İrlanda kimliğinin ortaya çıkışı ilk çağlara gitmese bile en azından 14.yy da ortaya çıkan bir durum olması nedeniyle ilkçi yaklaşımdan bir sapma teşkil etmektedir. Dolayısıyla, yaklaşık bin yıllık bir geçmişe sahip olan ve günümüze kadar çeşitli kırılmalarla değişen dönüşen bir sorun olan

İrlanda sorununu kuramsal olarak Etno-Sembolcü bir yaklaşım olarak tanımlamamız mümkündür. **Bu çalışmada İrlanda Sorunu'nun çoğunlukla bu yönü vurgulanarak siyasi tarih perspektifinden değil de milliyetçilik kuramları çerçevesinde incelenmiştir. Ancak konunun ortaya çıkış ve gelişimi döneminde yaşanan tarihsel kırılmaları yansıtabilmek için anahtar öneme sahip olaylar verilerek bu olayların İrlanda milliyetçiliğini nasıl ve hangi yönlerden etkilediği ifade edilmeye çalışılmıştır.**

1. İRLANDA SORUNUNUN TARİHSEL KÖKENİ

İlk çağlardan beri farklı bir kültürel oluşum içine giren İrlanda Orta Çağa kadar İngiltere'den çok İskoçya'ya yakın bir görünüm sergilemiştir. Etnik olarak İrlandalıların atalarının Kelt'lere dayandığı ve Keltlerin de İrlanda Adasına Demir Çağı sırasında M.Ö. 8.- 1. yüzyıllar arasında yerleştikleri düşünülmektedir. Günümüzde daha çok Britanya ve İrlanda ile sınırlı olan Kelt kültürüne o dönemde İber yarımadasından Anadolu'ya kadar Avrupa'nın her bölgesinde rastlanmaktaydı. Ancak Roma İmparatorluğu döneminde Roma kültürü Kelt kültürünü zayıflatmış, sadece İrlanda ve Britanya gibi Roma İmparatorluğu'nun sınırları dışında kalan ya da sınır uçlarında bulunan bölgelerde etkisini sürdürebilmiştir.²

Diğer taraftan İrlanda da çatışmanın kaynağını oluşturan Hristiyanlık İrlanda'ya 5. yüzyıl'da 432 yılında gelen Romalı Palladius ve Saint Patrick³ tarafından yayılmaya başlamıştır.

Ada olması sebebiyle savunulması kolay bir yer olan İrlanda, ilk defa 800 yılı civarında Vikinglerin akınlarına uğradı. 840 yılı civarında Vikingler İrlanda kıyılarında Dublin dâhil birçok yerleşim yeri kurdular. Ancak Vikingler hiçbir zaman adayı tamamen ellerine geçiremediler

1.1 Normanların İrlanda'yı İşgali ve İrlanda Sorunun Başlangıcı

İrlanda, 1167 yılından başlayarak Normanların istilâlarına sahne olmuştur. Bu dönemde İngiltere de zaten Normanlar tarafından yönetilmekteydi. İngiltere'nin Norman kökenli kralı 2. Henry İrlanda'yı ele

² Romalılar İrlanda'ya Hiberniya adını veriyorlardı.

³ Günümüzde Saint Patrick İrlanda'nın koruyucu azizi (Patron Saint) olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle her yıl 17 Mart günü İrlandalılar tarafından Saint Patrick (Aziz Patrick) Günü olarak kutlanmaktadır

geçirerek oğlu John'a verdi. Kral 2. Henry İrlanda'nın işgalini “medeniyetsiz halkları medeniyetle tanıştırma misyonu” meşrulaştırmıştır. Buna göre 2. Henry medenileştirme yetkisini İngiltere Kralı olarak Papa'dan alıyordu. Bu işgalden önce İrlanda'nın bazı bölgelerinde ilkel (primitive) kabileler bulunmasına rağmen genel itibarıyla ada da reform hareketleri göze çarpmaktaydı. Ada üzerinde çeşitli bölgelerde krallıklarını ilan eden birçok kral bulunuyordu. Bu kralların en önemlileri Turloch O Connor ve Muirchertach O Mac Lochlainn'dir. Aslında İngiltere Kralı II. Henry'nin İrlanda'yı işgalini kolaylaştıran da bu bölgesel krallar arasında yaşanan mücadeleye İngiltere'nin de çağrılması olmuştur. Öyle ki bu krallardan biri olan Dermot Mac Murrough başta Rory O'Connor olmak üzere diğer İrlandalı kral ve liderlere karşı üstünlük sağlamak isteyince 2. Henry'den askeri yardım istemiş ve böylece tarihçi William of Newburg'un deyiimiyle “İrlanda'nın işgali” başlamıştır.⁴

İngilizler zaman içinde çok geniş toprakların sahibi olurken bu durum sürekli olarak İrlandalı kralların ve soyluların aleyhine gelişmiştir. Fakat bu dönemde İrlandalıların bir türlü birlik oluşturmaması nedeniyle İngilizler ciddi bir sıkıntı ile karşılaşmamış ve küçük krallıkları birbirine karşı oynayarak etki sahalarını geliştirmişlerdir. Bunlara rağmen Normanların idaresi altında, 1600'lere kadar İngilizler yerel çatışmalar ve toprak dağılımı dışında İrlanda'nın iç işlerine pek karışmamıştır. Bu tarihe kadar ezici çoğunluğu Katolik bir toplum olarak İrlandalılar homojen bir yapı göstermiştir ve İrlanda her haliyle İngiltere'den farklı bir ülke olmuştur.

1.2 Tudor Hanedanı ve Mezhepsel Çatışmaların Başlangıcı

Tudor hanedanı adanın iç işlerine karışmakta çok hevesli olmuştur ve I. Elisabeth döneminde bu hevesin doğal bir sonucu olarak “İrlanda sorunu” oluşmaya başlamıştır. Ancak bundan önce 1532 yılında İngiltere kralı VIII. Henry'nin Protestanlığı kabul etmesi İrlanda'nın kaderini kökünden değiştirmiştir. İngilizler, Galliler ve İskoçlar birer birer Protestan olmalarına rağmen İrlandalıların çoğu Katolik kilisesine bağlı kalmışlardır. Bu durum

⁴ Sedat Laçiner, İngiltere, Terör Kuzey İrlanda Sorunu ve İnsan Hakları, (Ankara, Avrasya Bir Vakfı Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2001, Ankara Çalışmaları Dizisi No: 6, s.6.

günümüze kadar devam etmekte olan İrlanda'daki mezhep kavgasının temelini oluşturmaktadır. İngiltere'nin VIII. Henry sonra gelen hükümdarları olan I. Elizabeth ve I. James zamanında İrlanda tamamen İngiltere'nin hâkimiyeti altına girdi. İngiltere hükümdarları İrlanda halkını Protestan yapmak için büyük bir çaba gösterdiler. Adaya İngiliz ve İskoç Protestanlar yerleştirerek koloniler kurdular. Daha sonra bu Protestanlar İrlanda'nın aristokrasisini oluşturdular. Adadaki Katolik çoğunluk arasında onlara karşı günümüze kadar süren bir hoşnutsuzluk ortamı oluştu.

İngiliz yerleşimleriyle birlikte Katolik İrlandalılar, büyük baskıya ve ekonomik kayıplara mâruz kalmışlardır. Zorla ellerinden alınan topraklarını, göçmenlerden almaya çalışan Katoliklerle göçmen Protestanlar arasında zaman zaman şiddetli çatışmalar da yaşanmıştır. Bunların en büyüklerinden birisi olan 1641 isyanında, ayaklanan İrlandalılar 12 bin göçmeni öldürmüştür. Bunun üzerine İngiltere, adaya büyük bir ordu çıkararak geniş çaplı katliamlara girişmiş ve İrlandalıların elinde kalan topraklara da el koymaya başlamıştır. İsyan tarihinde adadaki toprakların hâlen % 59'u İrlandalıların elindeyken, bu oran 1650'de % 22'ye, 1695'te % 14'e ve 1714'te % 7'ye düşmüştür.⁵ Bu durum doğal olarak Katolik yerliler ile sonradan gelen Protestanlar arasındaki gerilimi arttırmıştır. Dolayısıyla bu dönemde Katolik-Protestan ikileminde şekillenen bir siyasî hâkimiyet mücadelesi başlamış ve günümüze kadar süren adeta bir kan davasına dönüşmüştür. Diğer taraftan İngilizlerin, İrlanda adasına gelişleri İrlanda'yı İngiltere'deki iç çatışmaların içine de sokmuştur.⁶

⁵ Mahmut Niyazi Sezgin, "Katoliklerle Protestanlar Arasında Bitmeyen Nefretin Bin Yıllık Bilânçosu: Kuzey İrlanda Sorunu", 2023 Dergisi, Yıl:5, Sayı: 52, (2005), erişim tarihi: 07.04.2013, <http://www.2023.gen.tr/agustos05/2.htm>

⁶ Örneğin 1642'deki iç savaşta İrlandalılar I. Charles'ı desteklemişlerdir. 1649'da İrlanda'ya giren Cromwell Katoliklerden gasp ettiği toprakları askerleri ve yandaşları arasında pay etmiştir. İç savaş öncesinde İrlanda topraklarının %52'si İrlandalılar'a ait olmuştur, Cromwell'in 1649'da el koyduğu topraklar ve Limerick Antlaşması'yla birlikte bu oran yüzde %20'lere kadar düşmüştür. Cromwell idam edilince İngiltere'de tahta 1685'te 2. James geçmiştir. Katolik olan James'e en büyük destek İrlanda Katoliklerinden gelmiştir ve James de Katoliklerden zorla alman toprakların iadesi için çalışmıştır. Fakat toprakların yeni sahiplerinin bu duruma direnmesi doğaldı. Buna ek olarak James diğer yerlerde olduğu gibi İrlanda'da da Katoliklerin yeniden önemli görevlere getirilmesi için uğraşmıştır.

1.2 Orange (Portakal) Düzeni ve Protestanların Kesin Hâkimiyeti

Katolik olan II. James'in 1685'te İngiltere tahtına çıkmasıyla birlikte İrlandalıların topraklarının geri alınması için uğraşması ve onları kollayan politikalar izlemesi hemen dikkat çekerek Meclis çevresinde güçlenen muhalefet sonuçta James'in Hollandalı damadı Prens William of Orange'a (III. William) krallık teklif etmiştir. William of Orange (Portakal William) Katoliklere karşı sert tutumuyla tanınmıştır. 1688'de şiddetlenen gerilim II. James'in İngiltere'den büyük çoğunluğu Katoliklerin kontrolünde olan İrlanda'ya kaçmasıyla sonuçlanmıştır.

1690'da III. William Boyne Savaşı'nda II. James'in ordusunu 12 Temmuz'da ağır bir yenilgiye uğratmıştır. II James destekçisi olan Fransa'ya kaçarken İrlanda'da kesin bir Protestan Egemenliği başlamıştır. İrlanda'daki Protestanlar açısından ise William of Orange'in zaferi adadaki yönetimlerin kesin olarak ilanı olmuştur. Bundan dolayı sonraki yıllarda Protestanlar William of Orange'ı şükranla anarken, ulaşılan durumu 'Orange düzeni' (Orange Order)⁷ olarak anmaya başlamışlardır. Boyne'da yaşanan yenilgi, "İrlandalıların özgür yaşamının sonu" anlamına geliyordu.⁸

1.3 İrlanda'da İsyanlar Dönemi

18.yüzyılın sonlarına doğru Amerikan Devriminin örneğinden hareketle bazı İrlandalı yöneticiler Katolik toplumun Britanya'dan bazı haklar alması gerektiğini ileri sürerler. Bu reform yanlıları adada bulunan ancak gerekli malvarlığına sahip olmayan Protestanlar tarafından da desteklenir. Amerikan Devrimi sırasında Fransa'ya karşı da savaşan Britanya, İngiltere'nin olası bir Fransız işgalinden korunması için İrlandalıları silahlı harekete çağırır. 1782 yılında

⁷ Sean Mc Manus, The Orange Order: Personification of Anti-Catholic Bigotry, erişim tarihi: 08.04.2013

<http://www.irishnationalcaucus.org/pages/Articles2004/TheOrangeOrder.htm>

⁸ Boyne'da yaşanan yenilgiden sonra Katolikler ekonomik kayıplarına ek olarak parlamentodan çıkarılmışlardır. Katoliklerin kamu kurumlarında görev almaları ve üniversite eğitimi almaları yasaklanmıştır. Böylece İngilizler Britanya adalarında diğer uluslar ile girdikleri ilişkiden farklı bir ilişki şekli oluşturarak İrlanda'yı sömürge haline getirmişlerdir. Bu durum ve baskılar İrlanda milliyetçiliğinin doğmasına neden olarak günümüze kadar gelmesini sağlamıştır. Boyne Savaşını kazanan İngilizler, bugün bile bu zaferlerini kutluyorlar. Kuzey İrlanda'da her yıl 12 Temmuz' da Orange Tarikatı üyeleri, bir yandan turuncu eşarplarını takıp, geleneksel bayraklarını sallayarak; öte yandan da ellerindeki dev trampetlere vurarak kentlerde zafer turu atıyorlar. Bu kötü niyetli ve alçaltıcı gelenek, günümüzde hala devam etmektedir.

kurulan İrlanda alayları İngiltere için önemli bir silahlı güç haline geldiği için İrlandalıların bazı hak talepleri yerine getirilmeye başlanır. Henry Grattan önderliğindeki İrlanda Yurtsever Partisinin de çabalarıyla 1793 yılında İngiltere Parlamentosu mal varlığını kanıtlayabilen Katoliklere oy hakkı tanırken, İrlandalı Katoliklerin devlet görevlerine atanmaları veya seçilmelerini yasaklar. Adada bu gelişmeler yaşanırken Katolik bir ülke olan Fransa'da meydana gelen devrim bağımsızlık yanlılarını heyecanlandıracaktır.

1.3.1 1798 Birleşik İrlandalılar Topluluğu'nun İsyanı

İrlanda'da reform ihtiyacını dile getiren örgütlerden biri de 1791 yılında Belfast'taki Protestan liberal aydınların kurduğu Birleşik İrlandalılar Topluluğu⁹ idi. Söz konusu örgüt dini ayrımları aşarak bünyesinde Katoliklerin yanı sıra Protestanlığın farklı kolları olan Metodist ve Presbiteryan inancına sahip olanları da kapsar. Örgüt, Britanya yanlısı İrlanda Parlamentosunun vermeye niyeti olmayan reformları talep eder. Fransız Devriminin güçlenmeye başladığı dönemde ve özellikle 1793 yılında kral XVI. Louis'nin idam edilmesinin ardından İngiltere ile çıkan savaş sırasında örgüt yeraltına çekilmek zorunda kalır.

Britanya idaresinin Katolik, Protestan ayrımı yapmadan tüm İrlandalılara uyguladığı baskı, işkence, ev yakma ve idam uygulamaları İrlandalıları birleştiren önemli bir etken olmuştur. Buna rağmen dini ayrımları körükleyerek amaçlarına ulaşmak isteyen Britanyalılar Protestanlar arasında İngiliz yanlısı örgütler oluşturmaya başlayarak İrlandalıları bölmeye çalışmışlardır. 1798 yılına gelindiğinde Birleşik İrlandalılar örgütü Dublin başta olmak üzere tüm adada ciddi kovuşturmayla uğramaktadır. Ülkedeki sıkıyönetim artık örgütü hareketsiz bırakmakta ve artık her şey tükenmeden ayaklanmaya zorlamaktaydı. Samuel Neilson ve Edward Fitzgerald gibi önderlerin bastırmasıyla 23 Mayıs 1798 günü Fransız yardımı olmaksızın

⁹ Kırsal alanda örgütlenmesine rağmen örgüt Fransa devrimci hükümetinden askeri destek almadan ayaklanmama kararı alır. Örgütün önde gelen isimlerinden Theobald Wolfe Tone Fransızlarla görüşmek üzere ABD'ye gider. Wolf Tone'nin girişimleri başarılı olur ve Fransız General Lazare Hoche komutasında 15 bin Fransız askeri 1796 yılının Aralık ayında İrlanda'ya çıkartma yapmak için yola çıkarlar. Britanya Donanmasına yakalanmayan filo çok kötü hava şartları yüzünden kıyıya çıkamaz. Fransız askerleri geri dönüş yolunda kayıplar verse de Fransa'ya dönebileceklerdir.

ayaklanma kararı alınır.¹⁰ Ayaklanma için belirleyici olan 21 Haziran 1798 günü gerçekleşen Vinegar Hill Muharebesidir. Yaklaşık 20 bin İrlandalının katıldığı muharebede İngilizler topçu birliklerinin ve deneyimli piyadelerinin sayesinde galip gelirler.¹¹

1798 Ayaklanması İrlanda tarihinde kitlesel şiddetin en yoğun olarak ortaya çıktığı tarihsel dönemlerin başında gelir. Üç ay gibi kısa bir süre içinde 20 bin civarında asker ve sivil hayatını kaybetmiş, yine binlerce İrlandalı hapisanelerde öldürülmüştür.¹² Ayaklanmanın bastırılmasının ardından yazılan tarihi değerlendirmeler genellikle İngiliz yanlısı olmuş, ayaklanmanın Katolik unsurları gereğinden çok abartılmıştır. Bu yanlısı durum ayaklanma sırasında İngilizlerle işbirliği yapmış olan İrlanda Katolik Kilisesinin işine gelmiş ve 20. yüzyılda yeniden uyanan İrlanda milliyetçiliğinde Katolikliğe vurgu yapılmış, İrlanda'nın bağımsızlığı için savaşıyan Protestanlar unutturulmuştur.

1.3.2 Birlik Yasası ve Milliyetçiliğin Yükselişi

18. yüzyıl boyunca yaşanan isyanlar sonucu İrlanda'nın koloni (sömürge) statüsü değiştirilmiş ve İngiltere ile İrlanda tek bir devlet haline getirilerek, devletin adı, "Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı" şeklinde değiştirilmiştir. 1800 tarihli Birlik Yasası (Act of Union)¹³ ile Protestan ve

10 Esas plan önce Dublin'in alınması sonrasında da çevre eyaletlerin alınmasıydı. Ancak örgütün içine iyice sızmış durumda olan İngiliz istihbaratı ayaklanma öncesinde silahı İrlandalıların toplanma bölgelerine askeri yığınak yapmıştır. Ayaklanma bölgelerindeki yığınağı gören ayaklanmacılar paniğe kapılıp kaçacak ve silahlarını geride bırakacaktır. Dublin'deki ayaklanma başarısız olsa da çevre eyaletler planlandığı gibi ayaklanacak ve çarpışmalar başlayacaktır. 1798 An Overview of the Rebellion, erişim tarihi: 07.04.2013 <http://ams2-aai-web-1.anu.net/reading-room/history-heritage/history-of-ireland/1798-an-overview-of-the-r/>

11 Bu ayaklanma ayrılıkçı ve ihtilalci özelliklerin iç içe geçtiği bir ayaklanma olmuştur. Ayaklananlar 18 ayrı bölgede 30.000 ile 50.000 arasında değişen gönüllüler olmuştur. Ayaklanma doğası gereği adada neredeyse bir iç savaşın yaşanmasına yol açtı. Özellikle İngiliz yanlısı İrlandalıları ile bağımsızlık yanlısı İrlandalıları arasında katliama dönüşen çatışmalar yaşanmıştır. Ayrıca nesiller boyu biriken Katolik – Protestan çekişmesi bu dönemde etkili olmuştur. İngiliz galibiyetiyle sonuçlanan her muharebenin ardından yaralı ve esir İrlandalıların öldürülmesi yaygın uygulama haline gelmiştir. Ayrıca İngilizler özellikle Gibbet Rath Katliamında İrlandalıları tarafsız işkenceler yapmış, hatta insanları diri diri yakmışlardır

12 Juliet Gardiner ve Neil Wenbom, The History Today Companion to British History, (Londra, Collins & Brown Limited, 1995), s.425.

13 Act of Union, erişim tarihi: 07.04.2013

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/614673/Act-of-Union>

Katolik gruplar birleştirilmiştir. Birlik Yasası her iki tarafta da ekonomik gelişme umutları doğurmuştur.¹⁴ Ancak Birlik Yasası'nın zararları İrlanda milliyetçiliğinin en çok beslendiği konulardan biri olmuştur.¹⁵

1.3.3 On Dokuzuncu Yüzyılda Kurulan Ayrılıkçı Örgütler

19. yüzyılda İrlanda'da birçok barışçı ve ayrılıkçı örgüt kurulmuştur. Hepsinin amacı da İrlanda'nın tam ya da sınırlı özgürlüğü olmuştur. ABD'deki İrlandalı göçmenlerin desteğini de arkalarına alan bu örgütler İngiltere'yi ekonomik ve siyasi açıdan zorlamaya başlamıştır. Bunlar içinde dikkat çekici olanı Genç İrlanda (The Young Ireland) hareketi olmuştur. Bu hareket 1848'de İrlanda Kraliyet Polis teşkilatı (The Royal Irish Constabulary) ile büyük bir çatışmaya girmiş ve büyük kayıp vermiştir. Üyelerden hayatta kalmayı başaranların büyük bir kısmı İrlanda'yı terk etmek zorunda kalmıştır. Kaçanlardan New York'a gidenler bu şehirde Fenian Brotherhood adlı örgütü kurarak İrlanda'nın bağımsızlık mücadelesine desteklerini sınır ötesinden vermeye başlamışlardır. Bu örgütün Dublin'deki karşılığı İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği örgütüdür (Irish Republican Brotherhood). Dublin'deki örgüt açıkça tek hedefinin İrlanda'nın bağımsızlığı olduğunu ilan etmiştir. Genç İrlanda'nın dışında sadece toprak reformu peşinde koşan gruplar da olmuştur.

1.4 Patates Kıtılığı ve Ulusal Kimliğin Oluşumuna Etkisi

1845–1850 yılları arasında İrlanda'da yaşanan büyük kıtlık da İrlanda sorunu ve milliyetçiliği üzerinde etkili bir faktör olmuştur. Bu dönemde İrlanda Batı dünyasının modern zamanlarda gördüğü en büyük kıtlık ve açlık ile yüz yüze kalmıştır.¹⁶ Bir milyon kişi açlıktan ölürken, diğer bir milyon

¹⁴ Fakat Katolikler için sonuç yine bir felaket olmuştur. Ekonomik açıdan avantajlı olan Protestanlar güçlerine güç katarken adanın güneyi büyük bir ekonomik bunalım yaşamıştır.

¹⁵ Söz konusu tarihlerin İngiltere'nin dünyanın tek süper gücü olduğu dönem olduğu dikkate alınırsa durumun anlaşılması daha kolay olabilir.

¹⁶ 19. yüzyılın başlarında İrlanda'nın en önemli yiyeceği patatesti. İrlandalıların neredeyse yarısı patates sayesinde yaşıyor ve geçimlerini bu yiyecek sayesinde sağlıyorlardı. Yarım dönümlük bir araziye ekilen patates dört kişilik bir ailenin karnını doyuruyordu. Ancak 1845'in sonlarından itibaren yaşanan ve dört yıl süren kıtlık İrlanda'da her şeyi alt üst etmiştir. Amerika'dan ülkeye sızan bir patates mikrobi, bir hafta içinde arazideki patatesleri çürüterek çamur deryasına dönüştürmüştür. İnsanlar yiyecek bir şey bulamadıkları için bir deri bir kemik kalmışlardır. İngiltere zamanında yardım etmediği gibi aç kalanları da düşük ücretle yol ve kanal inşaatında

İrlandalı da göç etmek zorunda kalmıştır. Bu rakamlar İrlanda gibi küçük bir ülke için inanılmaz rakamlar olmuşlardır. Dublin ve Belfast dışındaki tüm bölgeler nüfus kaybederken aç insanların yiyecek arayışı içinde diğer bölgelere göçü salgın hastalıklar ve daha fazla ölümü beraberinde getirmiştir.

İrlanda halkının yaşadığı kıtlık dönemi İrlanda toplumu için adeta ortak bir acı ve toplu hatırlanacak bir anı görevi görerek insanların millet olma ve öteki olarak gördükleri İngilizlere ve Protestanlara duydukları nefreti arttırmıştır. Söz konusu kıtlık döneminde aslında kıtlıktan çok İngilizlerin gösterdikleri vurdumduymazlık ve insanların açlıktan ölürken takındıkları umursamaz tavır ön plana çıkmıştır.¹⁷

Kuzey İrlanda (Ulster) Güney'e göre bu kıtlıktan daha az etkilenirken sağ kalan nüfus başta İngiltere ve ABD olmak üzere büyük kitleler halinde göç etmeye başlamıştır. Bu göçler sayesinde ABD, İngiltere ve diğer İngiliz sömürgelerinde geniş İrlanda diasporaları oluşmuş ve bu diasporalar 1920'lere kadar geniş kitleleri çekmeye devam etmiştir. İrlanda diasporası günümüzde İrlanda'ya güç katan, Kuzey İrlanda sorununun da ihmal edilemeyecek unsurlardan biri haline gelmiştir.

çalıştırmıştır. Yüz binlerce İrlandalı ölürken bir milyondan fazlası da ABD, Kanada veya Avustralya gibi ülkelere göç etmiştir. 1849 yılında hastalık sona ermiş ancak İrlanda, nüfusunun dörtte birinden fazlasını kaybetmiştir. İrlanda geniş bölgeler halinde boşalmış ve geriye terk edilmiş evlerin yıkıntıları kalmıştır.

¹⁷ Kıtlık döneminde Osmanlı sultanı Abdülmecit zor durumdaki İrlanda halkına 10.000 Sterlin yardımda bulunmak istemiştir. Fakat kendi topraklarına dahil olan bu bölgeye sadece 2.000 Sterlin yardım yapmayı kararlaştıran İngiltere Kraliçesi Victoria, Osmanlı'nın kendilerinden kat kat fazla bağış yapmasını kabul etmeyerek, İstanbul'daki büyükelçisi vasıtasıyla, Sultan'ın teklifini reddetmiştir. Osmanlı bağışı İngiltere'nin isteğiyle 1.000 Sterlin'e indirilmiştir. Sultan Abdülmecit bunun üzerine İrlanda'ya tahıl yüklü 5 gemi göndermiştir. Fakat İngilizlerin Dublin Limanı'na sokmadıkları erzak dolu yardım gemileri, yüklerini Drogheda Limanı'na boşaltmıştır. (1847) Bu dönemde İngiltere ve kıta Avrupa'sı sanayi devriminin getirdiği refah ve zenginliğe rağmen İrlanda'ya yardım etmezken, Osmanlı içinde bulunduğu maddi sıkıntı ve uzak coğrafi mesafeye aldırmadan zor durumdaki bölge insanına yardım etmek istemiştir. İşte, bu olayın anısına 800. kuruluş yıldönümünü kutlayan Drogheda Belediyesi'nce yaptırılan "Şükran Plaketi", 150 yıl önce Türk Gemicilerin misafir edildiği eski belediye sarayının duvarına (şimdiki Westcourt Otel'i'ne) 2006 Mayıs ayında törenle çakılmıştır.

Bkz. Yağız Gönüler, Osmanlı'nın İrlanda'da Bıraktığı İz, (14.04.2013) <http://gizlenentarihimiz.blogspot.com/2009/05/osmanlın-5-gemiyle-irlandada-braktg-iz.html>

1.5 İrlanda Toprak Ligi

Şu ana kadar görüldüğü üzere İrlanda'nın sömürgeleştirilmesinde ve sonrasında toprak önemli bir konu olmuş, toprak dağılımı İrlanda'da iktidarın elde tutulması için önemli bir unsur sayılmıştır. 19. yüzyılın sonunda da toprak yine en önemli sorunların temelini oluşturmuştur. Bu çerçevede 1879 yılında İrlanda Toprak Ligi (Irish Land League) kurulmuştur.¹⁸ Kurucuları iki İrlanda milliyetçisi olan Michael Davitt ve Charles Stewart Parnell'dir. Hareketin istekleri '3 F' sloganı altında, belirlenmiştir:¹⁹

- 1) Adil kiralama (fair rent)
- 2) Serbest satış (free sale)
- 3) Kiraların esnekliği (fixity of tenure)

Söz konusu Lig sadece toprak konusuna odaklanmasına ve kendisini moral bir güç olarak görmesine karşın Londra ve İrlanda milliyetçileri tarafından bağımsızlığa giden yolda önemli bir adım olarak algılanmıştır. Lig'in en önemli silahı olan boykotlar etkili olmuştur. Lig'in başarılı çalışmaları sonucunda 1881 İrlanda Toprak Yasası (Irish Land Act) yürürlüğe girmiş ve Lig de görevini tamamlamıştır. Ancak yasal değişikliklere karşın toprak alanındaki sorunlarda tam anlamıyla çözülememiştir. Bu nedenle İrlanda Toprak Ligi Parnell'in İrlanda Sorunu'na çözüm için kurduğu Ulusal Lig'e (National League) de ilham ve oy kaynağı olmuştur.²⁰

1.6 İngiliz Başbakanı Gladstone ve Liberal Parti'nin Çözüm Çabaları

İrlanda'da meydana gelen üzücü gelişmeler, 19. yüzyılın son 15-20 yıllık döneminde İngiltere'de büyük yankı bulmaya başlamıştı. Bu dönemde İrlanda sorunu, üzerinde güneş batmayan koskoca dünya imparatorluğunun adeta yumuşak karnı haline gelmişti. Bu maksatla, 1886'da İngiliz Liberal Parti hükümeti İrlanda Parlamentosu'na iç işlerinde geniş yetkiler tanıyan bir

¹⁸ John Cannon. "Irish Land League", The Oxford Companion to British History, erişim tarihi: 08.04.2013 http://www.encyclopedia.com/topic/Irish_Land_League.aspx

¹⁹ Michael Davitt, "A Brief History", erişim tarihi: 08.04.2013 <http://www.thelandleague.org/history.asp>

²⁰ 1877 – 1886: The Land League, Home Rule and Unionism, erişim tarihi: 08.04.2013 <http://www.wesleyjohnston.com/users/ireland/past/history/18771886.html>

yasa tasarısı hazırlamıştır. Tasarıya göre İrlanda sadece dış işlerinde ve güvenlik konularında Londra'ya bağlı kalacaktı. Fakat tasarı Avam Kamarası'nda 30 oyla düşürülmüştür.

İrlanda sorununu fazlasıyla önemseyen Başbakan William Gladstone 1893 yılında bu konuda ilerleme kaydedebilmek için tüm İrlandalı milletvekillerinin desteğini almış ve İrlanda'nın kendi kendisini yönetebilmesi konusunda geniş haklar sağlayacak bir tasarı daha hazırlamıştır. Gladstone Avam Kamarası'ndan bu yasayı çıkarabilecek güçtedir, ancak toplumun muhafazakâr kesimlerinin odaklandığı Lordlar Kamarası buna engel olmuştur. Ayrıca İrlanda sorununda hükümetten ve Lordlar Kamarası'ndan daha radikal olan Protestan Kuzey İrlanda birliklerinin baskısı da yasanın çıkmamasında büyük bir rol oynamıştır. Böylece İrlanda sorunu İngiltere'yi bir yüzyıl daha meşgul edecek bir sorun olarak kalmıştır. Liberallerin iktidara geldiği 1906 yılına kadar bu konuda yeni bir girişimde daha bulunulmamıştır.²¹

20. yüzyıla gelindiğinde Liberal Parti hükümeti İrlanda'yı kendi içinde özerk yapacak bir düzenlemeyi (Home Rule Bill) hazırlamıştır.²² Asquith'in Liberal Hükümeti için bu konu çok önemli olmuştur çünkü seçim başarılarında İrlanda Parlamento Partisi'nin desteği büyük olmuş ve şimdi İrlandalılar verdikleri desteğin karşılığını beklemişlerdir. Liberaller bu üçüncü tasarayı Meclis'ten geçirmiştir.²³

1.7 Silahlı ve Ayrılıkçı Mücadele Döneminin Başlangıcı

İrlandalılar barış planlarının I. Dünya Savaşı nedeniyle askıya alınmasını kendilerine karşı yapılmış bir ihanet olarak algılamışlar ve İrlanda Vatandaş Ordusu (Irish Citizen Army)²⁴ ile İrlanda Cumhuriyet Kardeşliği

²¹ Marjie Bloy, "Gladstone and Ireland 1880–1886", erişim tarihi: 09.04.2013,

<http://www.historyhome.co.uk/peel/ireland/gladire2.htm>

²² Stephen Tonge, "The Home Rule Crisis 1910–1914", erişim tarihi: 09.04.2013,

<http://www.historyhome.co.uk/peel/ireland/homerule.htm>,

²³ Söz konusu tasarının Meclisten geçmesinde Lordlar Kamarası'nın veto yetkisini kaybetmesinin büyük rolü olmuştur. Fakat Lordlar Kamarası bu konudaki direncini kamuoyu oluşturmak şeklinde devam ettirmiştir. Eğer yasa tasarısı geçmiş olsaydı bu tarihte belki de İrlanda sorunu sona ermiş olacaktı, ancak I. Dünya Savaşı tüm planları değiştirmiş ve tüm bu planlar savaş süresince askıya alınmıştır.

²⁴ İrlanda Vatandaş Ordusu, 1913 yılında Dublin İşçi ayaklanmaları sırasında kurulmuş ve 1916'daki ayaklanma sonrasında üyelerinin çoğunu kaybetmiştir.

(Irish Republican Brotherhood)²⁵ İngiltere'ye karşı silahlı mücadeleyi başlatmıştır. İngiltere bu ayaklanmayı 1916 Paskalyası'nda son derece kanlı ve barbarca bastırmıştır. Ayaklanmanın 15 önemli lideri idam edilmiştir.

Fakat şiddet şiddeti doğurmuş ve radikal gruplar halktan daha fazla destek almaya başlamışlardır. Çatışmalardan kurtulanlar ABD'ye ve diğer ülkelere kaçarak yeni bir ayaklanma için yardım toplamaya başlamıştır. Özellikle ABD'de yapılan yardım kampanyaları çok etkili olmuştur. 1916 Ayaklanması'nda İngiltere'nin sert politikasının yanı sıra Protestan gönüllü birliklerinin kullanılması da dikkat çekici olmuştur.²⁶

Bu ortamda kendisini saldırıya uğramış sayan sıradan insanlar bir koruyucu aramışlar ve Sinn Fein daha bir ön plana çıkmaya başlamıştır. 1905'de Arthur Griffith tarafından kurulan "Sinn Fein"²⁷ o tarihlerde İngiliz Kralı'nın egemenliğini tanımış, bunun yanında bağımsızlık istemiştir. Fakat en son kanlı olaylarla birlikte hareket daha bir radikalleşmiş ve bağımsız İrlanda Cumhuriyeti'ni tek hedef olarak görmeye başlamıştır. Aynı zamanda örgütün silahlı kolu olan İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (Irish Republican Army) yani IRA da kurulmuş ve silahlı mücadeleye başlamıştır.²⁸ Silahlananlar sadece Katolikler de olmamışlardır. Protestanlar da silaha sarılmış, Protestan Ulster Gönüllü Gücü (Protestant Ulster Volunteer Force) adı altında İngiltere'yle birliği savunmaya başlamışlardır. İngiliz yönetimiyle sıkı işbirliği içinde olduğu

²⁵ İrlanda Cumhuriyet Kardeşliği: 1850 ve 1860'lardaki Fenian hareketinin devamı olan küçük fakat çok etkili gizli silahlı bir örgüt olup, İngiltere, İrlanda ve Kanada'da birçok silahlı eylem gerçekleştirmiştir. 1913'te bu örgüt içinden bir grup İrlanda Gönüllü Kuvvetlerini kurmaya çalışmıştır. Ayrıca 1916 Paskalya Ayaklanması bu örgütün yönetimindeki 7 kişi tarafından planlanmıştır.

²⁶ Bölgedeki mezhepsel nefretin bir ürünü olan bu gruplar, Londra tarafından 'dost gruplar' olarak görülüp sorunun çözümünde bunlardan medet umulunca felaket kaçınılmaz olmuş ve bir anlamda hem karşı tarafın nefreti arttırılmış, hem de yapılan eylemler meşrulaştırılmıştır. Bu çerçevede giydikleri elbise nedeniyle Black and-Tans olarak adlandırılan Protestan birliklerin eylemleri Katolik halkın zihninde kapatılmaz zor yaralar açmıştır. Bu grubun Balbrig (Dublin) ve Cork şehir merkezinde bazı binaları yakması ve IRA mensubu olduğunu tahmin ettikleri kişilere çok sert davranması güvensizliği arttırmıştır.

²⁷ Sinn Fein: Eski İrlanda dilinde bizim için anlamına gelir. Adı Oldcastle'da basılan yerel bir gazete isminden gelmektedir. Parti IRA'nın siyasi kanadı olarak değerlendirilmektedir.

²⁸ Sinn Fein'in kısa sürede geçirdiği bu radikal değişim şiddetle bastırılmak istenen hareketlerin nasıl bir hal alacağı konusunda güzel bir örnek olmuştur. Kral'ın hâkimiyetini tanıyan bir örgüt kısa sürede eli silahlı bir orduya dönüşüvermiştir.

anlaşılan bu grupların söz konusu dönemde Katoliklerin şiddete başvurmasında önemli etkileri olmuştur.²⁹

1.8 Bağımsızlık Mücadelesi ve İrlanda'nın Bölünmesi

Yaşanan çatışmalar ve baskılar sonucunda özellikle 1916 Paskalya ayaklanmasından sonra diğer partiler ve ayrılıkçı gruplar arasında ön plana çıkan Sinn Fein 1918'de yapılan seçimlerin tek galibi olmuştur. Westminster'da İrlanda için ayrılan 105 sandalyeden 73'ünü Katolik Sinn Fein kazanmıştır.

Fakat Sinn Fein seçimlerden sonra Londra'nın yetkisini tanımadığından seçilen milletvekillerini İngiltere'ye göndermek yerine Dublin'de İrlandalar için ayrı bir meclis oluşturmuştur. Yeni meclisin adı Dail Eirann'ın Dublin olmuştur.³⁰ Bu yeni meclis tüm İrlandalıları kendilerini tüm İrlanda'nın tek ve meşru meclisi olarak tanımaya çağırmıştır.³¹

1921'de yürürlüğe giren 1920 İrlanda Hükümeti Yasası³² (Government of Ireland Act) mevcut bölünmüşlüğü tanıırken Kuzey'de İngiltere'ye bağlılığını sürdüren Ulster Meclisi'ni meşrulaştırmaya çalışmıştır. Böylece söz konusu yasa sadece Kuzey'de uygulanabilmiştir. Londra hala iki İrlanda üzerinde yetkisi varmış gibi davranmaktadır. Dönemin başbakanı Lloyd George Güney'de kurulan İrlanda Meclisi Dail'i ve onun bağımsızlık yetkilerini tanımakta ayak diremiştir. Buna karşılık Güney İrlanda da İngilizleri görmezden gelmiştir. 11 Mart 1921'de Dail resmen İngiltere'ye karşı savaş ilan etmiştir. İngiltere ile Sinn Fein arasındaki görüşmeler 1921 Aralık'ında

²⁹ Laçiner, İngiltere, Terör Kuzey İrlanda Sorunu ve İnsan Hakları, s.13.

³⁰ İrlanda'da bağımsızlık mücadelesi birçok tarihçiye göre Dail Eirann'ın ilk açıldığı gün olan 21 Ocak 1919'da, başlamıştır. Bu tarihte İrlanda Kraliyet Muhafızlarını Tipperary'de pusuya düşüren isyancılar gönüllü direniş birlikleri kurarak çatışmalara katılmışlardır. İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun (Irish Republican Army – IRA) etkili bir direniş gücü olarak oluşumu Ağustos 1919'da tamamlanmıştır, Artan gerilim taraflar arasındaki nefreti arttırırken, gelecek için ümitleri de azaltmıştır

³¹ Bu çağrıya güneydeki ve Katoliklerin çoğunlukta olduğu 26 bağımsız bölge uyarken kuzeydeki 6 bölge, İngiltere'nin de teşviki ve korumasıyla uymamıştır. Böylece İrlanda ikiye bölünmüş oldu. Bu dönemde Avrupa ve Ortadoğu da savaş halinde olan İngiltere istemese de bu durumu kabullenmek zorunda kalmıştır.

³² The Government of Ireland Act 1920, erişim tarihi: 10.04.2013

http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1920/67/pdfs/ukpga_19200067_en.pdf

sonuçlanmış ve Anglo-Irish (İngiltere-İrlanda) Antlaşması'yla Serbest İrlanda kurulmuştur.³³

1.9 Bağımsızlığını Kazanan Milliyetçi Hareketten Kopmalar

Dail'de ve IRA içinde bir grup bu bölünmeye sürekli karşı çıkmış ve birleşmeyi savunmuştur. Bu grup aynı zamanda Kral'ın yetkisine hiç bir şekilde saygı duymayacaklarını ilan ederek antlaşmayı imzalayanları sert bir dille eleştirmişlerdir. Buna göre Kraliyete bağlılık yemini edenler “vatan haini” sayılmıştır. Böylece başta İngilizler ile söz konusu antlaşmayı imzalayan Michael Collins olmak üzere, birçok kişi cumhuriyetçiler tarafından öldürülmüş ve 1932'lere kadar zaman zaman etkisi yükselen bir iç savaş başlamıştır.

1932'de iktidara Eamon De Valera'nın³⁴ gelmesiyle İrlanda'nın statüsü tam bağımsız ülke yapma yolundaki yasal girişimler artmıştır. 1926 yılına kadar Sinn Fein'in liderliğini yapan De Valera İngiliz-İrlanda Antlaşmasına karşı çıkarak antlaşma karşıtları arasında yer almış, 1926'da radikalleşen Sinn Fein'den ayrılarak kendi partisini, yani Fianna Fail't kurmuştur. Dolayısıyla böylesine bir milliyetçinin iktidarında 1921 Antlaşması'nın devam ettirilebilmesi imkânsız olmuştur.

1.10 İrlanda'nın Tam Bağımsızlığına Giden Yol

1933'de bağlılık yemini iptal edilerek 1937'de İrlanda devletinin adını İrlanda Serbest Cumhuriyeti'nden Eire'ye değiştiren anayasal değişiklik yapılmıştır. Hazırlanan yeni bir anayasa ile Kuzey İrlanda üzerindeki iddialar yenilenmiştir. Eire ismi ise 1949'da İrlanda Cumhuriyeti'ne çevrilirken, İrlanda İngiliz Milletler Topluluğu'nu (Commonwealth) terk etmiştir. Böylece İngiliz Krallarının kâğıt üzerinde bile olsa İrlanda üzerindeki yetkileri sona ermiştir.³⁵

³³ Antlaşmaya göre Serbest İrlanda bağımlı ülke (dominion) statüsünde olmuş ve savaşa son vermesine karşı antlaşma, Kuzey İrlanda'nın bu antlaşmaya muhalefetini tanımıştır. Böylece 1925'e gelindiğinde İrlanda Serbest İrlanda (Güney) ve Kuzey İrlanda olarak ikiye bölünmüş bu şekilde de olsa kesin olarak bağımsızlıklarına kavuşmuştur

³⁴ Eamon De Valera 1916 Paskalya Ayaklanmasında yakalanmış ve İngilizler tarafından idama mahkûm edilmiş ve aynı zamanda ABD vatandaşı olması sebebiyle önce ömür boyu hapse mahkûm edilmiş ve ardından 1 yıl sonra çıkan afla serbest kalmış bir İrlanda milliyetçisidir.

³⁵ Sezgin, a.g.m

Bu tarihten sonra Kuzey İrlanda'daki parlamento tamamen Protestanların kontrolüne girmiş ve Kuzey İrlanda'nın bundan sonraki tarihi Kuzey'de kalan Katolikler (Milliyetçiler) ile Protestanlar (Birlikçiler) arasındaki çatışmadan ibaret bir hal almıştır. Protestanlar az da olsa bir çoğunluğa sahip olduklarından ve Londra tarafından desteklendiklerinden ekonomide ve hayatın diğer alanlarında hakça bölüşüm mümkün olamamış ve bu da iki toplum arasındaki gerginliği ve çatışma nedenlerini daha da arttırmıştır. Yerel ve merkezi yönetimde koltukları ele geçiren Protestanlar iş, konut gibi alanlarda Katolikleri dışlarken bu dönemde sosyal ve ekonomik sorunlar taraflarca ve hükümet tarafından görmezden gelinmiştir.

Esasında 1949'da Güney İrlanda'nın, İngiltere ile tüm bağlarını kopartmasından sonra İrlanda sorununda artık yeni bir mücadele dönemi başlamış ve IRA ile Sinn Fein önderliğinde Kuzey İrlanda'nın bağımsızlığı ve Güneydeki İrlanda Cumhuriyetiyle birleşmesini savunan bir mücadeleye dönüşmüştür.³⁶

1.11 IRA'nın Yükselişi

1950 ve 1960'lı yıllarda görece önemli bir ekonomik gelişme yasandıysa da Kuzey İrlanda'nın Katolik nüfusu bundan yeterince yararlanamamış ve işsizlik Katolikler arasında hızla artmaya başlamıştır. Ekonomik sorun demek daha fazla radikalizm ve çatışma demektir. Nitekim 1950'lerin sonunda IRA şiddeti en yüksek noktasına ulaşmıştır. Fakat bu tarihteki saldırılar küçük çaplı karakol saldırıları olmuş ve daha çok sınırın güneyinden yapılan saldırılara dayanmıştır. Bu saldırılarda 16 kadar polis öldürülmüştür. İngiltere ve İrlanda hükümetleri bu eylemlere karşı işbirliği kararı alınca 1962'de saldırılar da kesilmiştir.

1960'ların sonlarında IRA daha çok demokratik hak talebi ile yeniden sahne almış ve Kuzey İrlanda'da Katoliklere uygulanan baskı ve ayrımcılığın sona erdirilmesini, tüm İngiltere vatandaşlarının eşit haklara kavuşturulmasını savunmaya başlamıştır. 1968 Ekim'inde Katolikler ve

³⁶ Özellikle 1960'lardan 1998 yılına kadar geçen 38 yıllık dönemde birçok kanlı eyleme imza atan IRA kendi içinde de milliyetçi ve Marksist olmak üzere bölünmüş ancak mücadeleden Good Friday Agreement'e kadar vazgeçmemiştir. IRA'nın silahlı mücadeleye başlamasından sonra başka Protestan örgütler de kurulmuş ve onlarda birçok kanlı eylem gerçekleştirmişlerdir

Protestanlar arasındaki çatışmalar yeniden başlamıştır. Böylece terör olayları toplumun içinde destekçiler bulmaya başlamıştır. Bu olaylarda sadece IRA değil, Protestanlar da şiddete başvurmuşlar ve Protestan terör örgütü (Ulster Volunteer Force – UVF) birçok bombalama eylemine karışmıştır. 1869 Proteston zaferinin 100. Yılı yeni bir çatışmanın habercisi olmuştur. Katolik mahallelerinden geçen Protestanların yol açtığı çatışmalar öyle bir boyuta ulaşmıştır ki İngiliz ordusu olaylara müdahale etmek zorunda kalmıştır. Bunun sonucunda İngiltere'nin Kuzey İrlanda'da bulundurduğu asker sayısı artış göstermiştir. 1969'da 3.000 olan İngiliz askeri sayısı 1970'de 13.000'e, 1972'de ise 21.000'e yükselmiştir.³⁷

İngiltere Kuzey İrlanda'ya sadece asker göndermekle kalmamış 1972' de Protestanların parlamentosunu da kapatmış ve tüm yetkiyi Londra'ya aktarmıştır. Fakat yetki devri sorunları çözmemiş, aksine toplumu daha da terörize etmiştir. 30 Ocak 1972'de Londonderry'de gösteri yapan Katoliklerin üzerine İngiliz askerlerinin ateş açması sonucu 14 kişi hayatını kaybetmiş, yüzlercesi ise yaralanmıştır. Bloody Sunday³⁸ (Kanlı Pazar) olarak anılan bu olayın sorumluları hala hiç bir ceza almamıştır.

1.12 IRA'nın Bölünmesi ve Radikalleşmesi

İrlanda'daki ve ABD'deki taraftarların desteği ile kaçırılan silahları kullanan IRA 1950 ve 1960'larda güç boşluğundan ve Katolik nüfusun güvenlik arayışından da yararlanarak eylemlerini arttırmış ve halkı da bu eylemlere çekmeye başlamıştır. Bu arada IRA milliyetçi (Provisional IRA ya da P-IRA) ve Marksist (Official IRA, diğer bir deyişle O-IRA) olmak üzere iki rakip gruba bölünmüştür.³⁹ Her ikisinin de hedefi iki İrlanda'nın tek bir çatı altında birleşmesi olmuştur.

IRA'nın bölünmesi 1970 yılında Belfast merkezli liderlik kolunun Dublin merkezli Ordu Yüksek Komutası'ndan (Army High Command) ayrılarak

³⁷ Sedat Laçiner, Kuzey İrlanda'dan Alınacak Dersler, erişim tarihi: 10.04.2013, <http://www.usakgundem.com/yazar/763/kuzey-irlandadan-alinacak-dersler.html>

³⁸ Kanlı Pazar olarak adlandırılan bu olayda yaşananlar için İngiltere adına Başbakan David Cameron olaydan ancak 38 yıl sonra özür dilemiştir. Bu olay sonucunda silahlı mücadelenin ön plana çıktığı bir ortam olmuş ve IRA'ya katılım artmıştır.

³⁹ Bu bölünmeler örgütü daha radikal noktalara taşıırken kontrolünü de zorlaştırmıştır. Bu bölünme süreci günümüze dek sürmüş ve ortaya kontrolü oldukça zor birçok IRA çıkmıştır.

Provisional IRA'ı (P-IRA) kurmasıyla başlamıştır. Ayrıca P-IRA Kuzey İrlanda'daki çatışmaların en önemli gücü haline gelmiştir. Bu tarihten sonra P-IRA ile Provisional Sinn Fein arasındaki bağ devam etmiş ve Sinn Fein örgütün siyasi kolu olarak hareket etmiştir. Özellikle Provisional Sinn Fein 1970'den günümüze siyasi görüşmelerde aktif rol oynamış ve her fırsatta seçim platformunu sesini duyurabilmek için kullanmıştır. Diğer taraftan Official Sinn Fein Dublin'de daha sol bir noktaya kayarak işçi Partisi ve ardından Demokratik Sol adlarını almıştır. Sonuçta İrlanda Kurtuluş Savaş'ını veren IRA ile bugünkü IRA arasında aynı geleneği paylaşmalarına rağmen ciddi farklar vardır.⁴⁰

1.13 Ateşkes ve Barışa Giden Yol

1969–1994 döneminde Britanya'da yoğun şiddet eylemlerine zemin hazırlayan Kuzey İrlanda meselesinin çözüm sürecinde, siyasi açılımlar belirleyici olmuştur. Esasen, ilk önemli açılım da İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu'ndan (IRA) geldi. IRA militanı Bobby Sands'ın, Britanya Parlamentosu'na bağımsız vekil olarak girdikten kısa süre sonra cezaevinde ölmesi, Londra merkezli rejime karşı savaşıran örgütün kritik bir tercih yapmasına, silahtan henüz vazgeçmese bile, siyasallaşmayı seçmesine yol açtı. Bu tercih, IRA'yla ideolojik ve organik bağı olduğu herkesçe bilinen Sinn Fein'in yasal bir parti olarak etkinleşmesini, “Bir elimizde oy pusulası, bir elimizde silah” sloganının Kuzey İrlanda'da destek bulmasını sağladı. Londra, bu sloganın “çifte” mesajını hoş görmedi ve IRA'yı asla “resmî muhatap” kabul etmedi ama Sinn Fein'in yasal sınırlar içinde etkinleşmesine de engel olmadı.⁴¹

Londra, Sinn Fein'i IRA ile ilişkisi üzerinden sıkıştırmamayı seçerek, çözüm için sağlam bir muhatap da oluşturmuş oldu. Kuzey İrlanda'da çözüme giden süreç, Sinn Fein lideri Gerry Adams'ın 1983'te Britanya Parlamentosu'na seçilmesinden sonra, Britanya hükümeti ile Adams arasındaki doğrudan ya da dolaylı temaslara ilerledi. Bu süreçte, IRA ile de

⁴⁰ The Provisional Irish Republican Army, erişim tarihi: 10.04.2013

http://en.wikipedia.org/wiki/Provisional_Irish_Republican_Army

⁴¹ Yasemin Çongar, Açılım, Ateşkes, Barış, erişim tarihi: 11.04.2013

<http://www.haberimport.com/yazi/acilim,-ateskes,-baris-2036.htm>

gizlice görüştü Londra; ancak bu durum ne zaman kamuoyunun dikkatine getirilse, “Asla görüşmüyoruz” dedi.⁴²

1980’lerin ikinci yarısından itibaren devam eden müzakereler ilk meyvesini 1994’te verdi ve Sinn Fein’in Britanya hükümeti ile resmen masaya oturması karşılığında, IRA ateşkesi kabul etti. Ancak dönemin Başbakanı John Major geri adım atıp, Gerry Adams’la buluşmaktan vazgeçince ateşkes bozuldu. Devreye ABD Başkanı Clinton girdi ve Adams’ı, Londra’ya rağmen Beyaz Saray’da ağırladı. Çözüm çabaları, Sinn Fein ve IRA ile İngiliz hükümeti arasındaki görüşmeler açığa çıkmadan devam etti.

10 Nisan 1998’de Belfast’ta imzalanan Barış Antlaşması Hayırlı Cuma Antlaşması (Good Friday Agreement), Kuzey İrlanda için tarihi bir gündü. Dönemin İngiltere ve İrlanda Başbakanları el sıkışırken, Kuzey İrlandalı Protestanlar ve Katolikler de, 30 yıl süren ve binlerce kişinin hayatına mal olan savaşın ardından, yeni bir sayfa açmış oluyordu. Bu antlaşma ile taraflar, Kuzey İrlanda’nın geleceğine Kuzey İrlanda halkının karar vereceğini kabul etmişlerdi. Kuzey İrlandalılar İngiliz, İrlandalı ya da her ikisi dahil pasaport taşıma hakkına sahip olacaklardı. İrlanda Cumhuriyeti de Kuzey İrlanda’dan toprak talebinden vazgeçecekti. Buna karşılık antlaşma, Kuzey İrlanda’nın, halkın onayı ile İrlanda Cumhuriyeti’ne katılma hakkını da kapsamaktaydı. İngiltere de İrlanda adası genelinde İrlandalıların “Self Determination” (kendi kaderini tayin) hakkını tanımakta ve İrlanda Cumhuriyeti için de federal yönetim yolunu açmaktaydı. Antlaşma ayrıca yönetimde güç paylaşımı, yetki paylaşımı, seçimlerdeki oran, toplumsal özerklik ve eşitlik, azınlık hakları, azınlık veto hakları gibi konularda da antlaşmaya açık ifadeler konmuştu⁴³

Barış süreci her ne kadar kesintiye uğrasa da Eylül 2005’te IRA’nın tümüyle silahsızlandığının resmen tescil edilmesine ve 2007’de Britanya Ordusu’nun kırk yıl süren Kuzey İrlanda Operasyonu’nu sona erdirmesiyle sonuçlanmış oldu. Ancak bugün bile barış sürecini tehdit eden ve IRA’dan kopan 2 radikal örgüt varlığını devam ettirmektedir. Bu örgütler Belfast Antlaşmasından sonra 29 kişinin ölümüyle sonuçlanan saldırıyı üstlenen Real

⁴² Yasemin Çongar, a.g.m

⁴³ Emin Gürses, *Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör*, (Profil Yayıncılık, İstanbul, 2007), s. 37.

IRA (Gerçek IRA) ve Continuity IRA (Sürekli IRA). Ancak her 2 örgüt de şu aşamada çok fazla halk desteğine sahip değildir.⁴⁴

2. İRLANDA MİLLİYETÇİLİĞİNDE ÖNE ÇIKAN UNSURLAR

Genelde millet olgusunun belirginlik kazanmadığı modern öncesi dönemlerde insanlar, aile, cinsiyet, klan, din, etnisite, şehir-devlet ve imparatorluk gibi çeşitli kimliklerde ve toplum tiplerinde yaşadılar.⁴⁵ İnsanlar bir klânın, sabit bir akrabalık sisteminin ve yaşam çizgisi önceden belirlenmiş bir kabilenin veya grubun bir ferdi olarak doğar, yaşar ve ölürlerdi. Fakat hiçbir topluluk ve kimlik formu tek başına siyasi bir üstünlük kazanamamıştı. İnsanlar çoklu kimliklere sahip olmayı sürdürmelerine rağmen tek tip toplum ve kimlik, siyasal üstünlüğü elde etmeyi başardı. Bugün millet, milli devlet ve milliyetçilik, politik sadakat ve kimliğin temel belirleyicisi konumunu sürdürmektedir. Günümüz dünyası ülkesel (teritoryal) devletlere bölünmüştür. Bu devletler, bağımsız, belli bir toprağa ait, meşru güç kullanma tekeline sahip kamu kurumları olan ve sınırları dışında yaşayanlar karşısında bağımsız yapılardır. Çağdaş dünya aynı şekilde tarihi bir toprak sahipliği, paylaşılan mitler ve tarihsel hafıza, halk kültürü, tek ekonomi, ortak haklar ve milliyetçilik ilkeleri tarafından meşrulaştırılmış tüm üyelerinin belli görevlere sahip olduğu milletlere bölünmüştür.⁴⁶

Modern milletlerin doğuşunu, etnik geçmişlerini dikkate almadan açıklamak mümkün değildir.⁴⁷ Bu yaklaşım, millet oluşumunun analizinde ikili bir başlangıç noktası ileri sürer.⁴⁸

1) Kültürel toplumun oluşumu için semboller, değerler, hafızalar, mitler, miraslar ya da tarihsel gruplar önemlidir.

⁴⁴ Irish Republican Army, erişim tarihi:12.04.2013.

http://topics.nytimes.com/top/reference/timestopics/organizations/i/irish_republican_army/index.html

⁴⁵ Anthony D. Smith, *Nationalism and Modernism: A Critical Survey of Recent Theories of Nations and Nationalism*, (London, Routledge, 1998), s. 14.

⁴⁶ Anthony D. Smith, "Theories of Nationalism: Alternative Models of Nation Formation", *Asian Nationalism*, (ed.) Michael Leifer, (London, Routledge 2000), s.10.

⁴⁷ Montserrat Guibernau ve John Hutchinson, "History and National Destiny", *Nations and Nationalism*, Volume: 10, No: 1-2, 2004 s.1.

⁴⁸ Smith, *Theories of Nationalism*, s. 11.

2) Etnik toplulukların ve etnik bağların ya da etnilerin milletlerin doğuşu ve devamlılığı için sağladığı temelin hayati rolüdür.⁴⁹

Bu tanım iki başlangıç noktası arasında bir bağlantı ileri sürer. “Bu bağlantı Armstrong’un etnilerin tanımlanması ve devamlılığını vurgulamada ifade ettiği “mit-sembol manzumesi”nin merkezi konumudur. Smith buna tarihsel anıların ve geleneklerin ya da etno-tarih’in bir toplumun üyelerinin öznel tarihini ve özellikle kahramanların ve altın çağların önemli rolünü ilave eder. Mitler arasında soylar ve etnik seçim, etnilerin kendini tanımlamasında ve devamlılığında hayati rol oynarken semboller ya da Fredrik Barth’ı takiben Armstrong’un adlandırdığı üzere “sembolik sınır bekçileri”, kolektif duyguların canlanmasında ve uzun dönem boyunca kültürel farklılığın sağlanmasında önemli rol oynar.”⁵⁰

Günümüzde var olan modern milletlerin genellikle modern öncesi etnik özler ya da zaman içerisinde çevredeki etnilerle birleşmeyi başarmış baskın etniler tarafından biçimlendirilebildiğini ifade eden Smith, modernistlerin aksine fakat Armstrong ve John Hutchinson’a benzer bir şekilde modern milletlerin tarihsel süreç içerisinde etnik temelin yerini aldığı görüşündedir. Fakat Armstrong’dan farklı olarak Smith, “ister süreklilik duygusu (belli milletlerin Orta Çağdan devamlılıkları olabileceği durumuna rağmen) ister yeniden doğma duygusunun gerekliliği şeklinde olsun (bazı modern öncesi etnilerin belli anahtar bakışla modern milletlere benzemesine rağmen) milletleri perennial olarak ifade etmez. Bir başka deyişle, ideoloji ve milliyetçi hareket gibi, tamamı yeni olmamasına rağmen milletlerin çoğu modern anlamda yenidir. Fakat milletlerin çoğu uzun bir süreçte şekillenmiş ve önceden var olan etnik bağlar ve duygular üzerinde temellenmiştir.”⁵¹

Söz konusu bu değerlendirmeler ışığında İrlanda ve İrlanda milliyetçiliğini incelediğimizde, Smith’in de vurguladığı gibi Modern dönem öncesinde baskın bir Katolik ve Kelt kültürüne sahip olan İrlanda klanlarının bu değerler ve etnik öğeler etrafında birleşerek millet oldukları görülmektedir.

⁴⁹ Etni, ortak soy miti, paylaşılan tarihsel hafıza, bir ya da daha fazla ortak kültür unsuru, tarihi bir toprakla bağ ve en azından elitler arasında bir dayanışma ölçüsüne sahip olan insan nüfusu olarak tanımlanabilir.

⁵⁰ Ufuk Şimşek, “Milliyetçilikler ve Milletin Oluşumu Üzerine Bir İnceleme”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 13, Sayı 2, 2009, s.90.

⁵¹ Smith, *Nationalism and Modernism*, s.170–179.

Bu nedenle tarihsel süreç içinde İrlanda milletini ve modern anlamda İrlanda Milliyetçiliğini öne çıkaran unsurlar ya da değerler olduğunu söylemek mümkündür.

2.1 İrlanda'da Modernizm Öncesi Etnik Unsurlar

Normanlar, İngiltere'yi 1066'daki ünlü Hastings zaferiyle rahatlıkla işgal etmişlerdi. Ancak, Keltler'e ait küçük bir ada olan İrlanda ile baş etmeyi uzun yıllar başaramadılar. Hücum edecekleri bir başkenti ya da halkıyla birlikte yenebilecekleri bir kralı olmayan bir ada nasıl işgal edilebilirdi ki? İrlanda'yı, savaşıma meraklı, 150 bölgesel kral yönetiyordu. Bu nedenle İrlanda'yı işgal etmek demek, 150 savaşçı ülkeyi tek tek yenmek demektir. Diğer taraftan sosyal hayatta büyük bir yer tutan Hristiyanlık söz konusu bu krallıkların en belirleyici unsuru durumundaydı. Kelt Hristiyanları, yaşadıkları klan sistemine uygun olarak din işlerinde de bölgesel bir organizasyon geliştirmişlerdi ve manastırlardaki başrahipler, aynı bölgesel krallar gibi otarşik bir hükümlanlığa sahiptiler.

Normanlar, inatçı İrlanda'yı denetim altına almak amacıyla üç yol denemişlerdir. Bu yollar:⁵²

1) İşgal edilen bölgelerin devletsel organizasyonu oldu. Yani Normanlar Kilkenny, Kildare, Athlone, Galway, Drogheda gibi kentler kurdular ve İrlanda'ya, tarihlerindeki ilk başkentlerini, yani Dublin'i armağan ettiler. Orada "Justiciar" denilen bir makam kuruldu. Bu makam, İngiliz Krallığı'nı, en üst mahkemeyi, ayrıca sivil ve askeri yönetimi temsil ediyordu. Dublin, "Pale", yani İrlandalılarından alınan bölgelerle çevriliydi.

2) Siyasi egemenliği iyice yerleştirmek için, ele geçirilenleri yasalarla güvenceye almak, yani İngilizlere teslimiyeti belgelemektir. İngiltere'yi; kralı, soyluları ve yasalarıyla adeta kendi ülkeleri haline getiren ve o tarihten itibaren neredeyse İngiliz olan Normanlar, 1366'da, İrlandalılar için "Statutes of Kilkenny"i geliştirdiler.⁵³ Bir İngiliz, bu yasaları çiğnemeye cesaret ettiği

⁵² Patrick Weston Joyce, "A Concise History of Ireland", erişim tarihi: 11.04.2013
<http://www.libraryireland.com/JoyceHistory/Kilkenny.php>

⁵³ Statutes of Kilkenny: İrlandalıları hiçbir zaman tam olarak yenemeyecekleri gerçeğinden yola çıkan ve onları sürekli düşmanları ilan eden yasalar idi. Kendi zayıf konumlarını garantiye almak istiyorlardı. Bu nedenle kendi adamlarının, rakipleriyle dostça ilişkiye girmeleri yasaklanmış ve cezaya bağlanmıştı. İngilizlerin, İrlandalılar ile

takdirde, “degenerated English” (yozlaşmış İngiliz) sayılıyor ve aynı İrlandalılar gibi düşman ilan ediliyordu.

3) Bir ülkeyi ele geçirmenin üçüncü yolu da, kuşkusuz silah zoruydu. Norman askerlerinin adanın güney kıyılarına çıktıkları o ilk günden yaklaşık 500 yıl sonrasında bile, gündelik yaşamı, İrlandalıların özgürlük savaşları adını verdikleri ayaklanmalar oluşturunuyordu.

Görüldüğü gibi Modernizm öncesinde İrlanda kendi etnik ve dinsel yapısından uzaklaştırılarak tam anlamıyla Normanların/İngilizlerin kontrolünde ve adeta kendi vatanlarında adeta yabancı statüsünde yaşayan bir halk haline getirilmiş fakat savaşçı yapıları nedeniyle sürekli olarak İngiliz yönetimine karşı sürekli olarak ayaklanmışlardır. Bu dönemdeki ayaklanmalar daha çok etnik temele dayalı bir bakıma Kelt ve Norman kültürleri arasında ve ayrıca ekonomik kaygıların daha ön planda olduğu bir süreç olsa da ilerleyen dönemlerde sorun etnik sorundan çok dinsel veya mezhepsel bir hal alan Katolik – Protestan çatışmasına dönüşmüştür.

2.2 İrlanda’da Modernizm Öncesi Dinsel Unsurlar

Hastings, özellikle İngiltere, İrlanda ve İskoçya gibi, daha erken olmasa bile en azından 14.yüzyılda doğmuş ilk milletlerin etkisi hakkında güçlü bir argüman ileri sürmektedir. Bu argüman sınırlanmış perennializmi destekler ve bazı modern milletlerin kökenlerinin ortaçağa kadar geri götürülebileceğini iddia eder. Ancak bu durum, hiçbir şekilde ‘milletler daima vardı milliyetçi uyarıcılar tarafından yeniden uyanma zamanları gelinceye kadar uykudaydılar’ diyen primordialist milliyetçi tezi destekleyici olarak değerlendirilmemelidir.⁵⁴

Bu argümanlar ışığında İrlanda’nın Normanlar tarafından işgal edilmesinden Kral VIII. Henry’nin Katoliklikten ayrılıp “İngiliz Anglikan

evlenmelerine, onları evlatlık edinmelerine ya da vaftiz ailesi olmalarına izin verilmiyordu. Onlara, gıda maddesi, at ya da silah satanlar cezaya çarptırılıyordu. Ada sakinleri, İngilizce konuşmak ve İngiliz adı taşımak zorundaydılar. Bir İrlandalı gibi giyinmelerine ve hatta İrlandalı bir şarkıcıyı ya da ozanı dinlemelerine karşı çıkılıyordu.

⁵⁴ Smith, Theories of Nationalism, s. 13–14

Kilisesini”⁵⁵ kurmasına kadar geçen yaklaşık 360 yıllık sürede İrlandada bir milli bilincin ya da milli dayanışmanın oluştuğunu yaşanan sorunların kaynağının daha çok etnik unsurlardan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Çünkü bu dönemde meydana gelen çatışmalarda aslında her ikisi de Katolik olan İrlanda ve İngiltere toplumları arasında dinsel açıdan kültürel ayınlar ya da koruyucu azizler dışında bir fark olmadığını söylemek mümkündür.

Ancak İrlanda ve İngiltere arasındaki dinsel farklılıkların başlangıç noktası Kral VIII. Henry’nin karısı Katerina Aragon’dan boşanmak istemesi olmuştur. Bu boşanma isteğine Papa’nın Katoliklikteki boşanma yasağı sebebiyle karşı çıkması ve VIII. Henry’nin buna itiraz etmesi üzerine Papa Kral’ı Hristiyanlıktan (Katolik Kilisesi) aforoz ederken, Kral VIII. Henry buna karşılık kendini Anglikan Kilisesi’nin başı ilan ederek Katolik Kilisesi ve Papalıkla olan ilişkilerini kesmiştir. Ardından 1531 yılında Kilise Temsilcileri Meclisi İsa’nın kurallarının tasvip ettiği ölçüde Kral VIII. Henry’nin Anglikan Kilisesinin başı olduğunu kabul etmiştir. Üç yıl sonra ise “Bundan böyle ne Papa ve ne de başka bir yabancı piskopos, İngiltere Krallığında, Kutsal Kitap’ta yazılı olan Tanrı tarafından verilmiş yetkiye sahip değildir” şeklinde bir yasa Kilise Temsilcileri Meclisi tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Kral VIII. Henry, “Başkanlık Üstünlük Yasası (Act of Supremacy)”⁵⁶ ile başka zorlayıcı madde olmaksızın kanun koyma yetkisini üzerine almıştır.

Diğer taraftan Kraliçe I. Elizabeth döneminde Anglikan Kilisesi doktrinsel bir sistem olarak kurumsallaşmıştır. Altın çağını ise 17. yüzyılda yaşamıştır. Papa’nın otoritesini reddetmelerine ve kendilerine has bazı görüşlere sahip olmalarına rağmen Anglikan Kilisesi mensupları Katolik inanç

⁵⁵ Anglikan Kilisesi, İngiltere’nin Canterbury başpiskoposluğunun görüşlerini kabul eden geleneksel olarak St. Augustin tarafından kurulduğuna inanılan İngiliz Ulusal Kilisesi’dir.

⁵⁶ Kral “malın ve kârın, adı geçen makama ait olması” şeklindeki yasadan hareketle Kilise ve Manastırların tüm gelir ve servetlerini alarak yeni konum ve unvanından faydalanmasını bilmiştir. Bundan sonra Anglikan Kilisesi Roma ile bağlarını kesmeye başlamış ve Katoliklik ile Protestanlık arasında bir çizgi izlemiştir. Anglikan Kilisesi İngiltere Kralının Katolik dogmadan ve dini görüşünden ayrılmaksızın, kendisini kilisenin başı ilan ettiği “Üstünlük Bildirisi” (Act of Supremacy) ile kendisini tanımlamıştır. Bu bildiriyle İngiltere Roma Kilisesi’nden ayrılmakla beraber piskoposluk muhafaza edilmiştir.

Bkz. Ali İsmail Güngör, *Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket*, (Ankara, Aziz Andaç Yayınları, 2005), s.48.

esaslarını ibadetlerdeki dua sistemlerini korurlar. Milli bir kilise haline gelmesinden dolayı “imanın savunucusu” unvanını taşıyan İngiliz kralının veya kraliçesinin bu inançtan olması şarttır. Kral kilisenin dünyevi koruyucusu olarak kabul edilir.⁵⁷

Anglikan Kilisesinin İrlanda açısından önemine gelince Kral VIII. Henry, Anglikan Kilisesinin başı olduktan sonra kontrolü altındaki topraklarda İskoçya, Galler ve İrlanda’da dinsel açıdan birliği sağlamak için tüm toplulukların bu Kiliseye tabi olmasını istemiştir. İskoçya ve Galler bu isteği yerine getirirken İrlandalılar Katolik mezhebinden vazgeçmeyeceklerini ifade etmişlerdir. I. Elisabeth, 1559 yılında, hakimiyetini güçlendirmek amacıyla, üst düzey din adamlarının görevlerine ilişkin birtakım reformlar gerçekleştirmiştir. Bu düzenlemeler yapılırken Protestanlık, İrlanda’daki bütün İngilizler için bağlayıcı bir inanç olarak kabul edilmiştir. Böylelikle, İrlanda-İngiltere arasındaki çatışmaların yüzeyi genişleyerek, Katoliklik ve Protestanlık alanına taşındı. İrlanda’daki savaş, artık bir de inanç savaşına dönüşmüştü.

Bu durum 1530’lardan günümüze kadar gelen İrlanda sorununun özünü oluşturarak İrlandalıların kendilerini nasıl tanımladıkları konusunda belirleyici olmuştur. Başka bir deyişle modernite öncesinde İrlanda kimliğinin temeli mezhepsel bir çekirdek üzerinde Katoliklik bağlamında gelişirken Katolik İrlanda toplumu “öteki” olarak yine aynı dinden ancak Protestan olan bir grubu tanımlamıştır. Katolik olmak “biz” duygusunun çıkış noktası olurken Protestan olmak “öteki” olmanın ilk aşamasını oluşturmuştur. Bu bağlamda 1530’lardan itibaren gelişen İrlanda’da millet olma bilinci temelde dinsel bir özde şekillenmiş ve modernite dönemine aktarılmıştır.

2.3 İrlanda’da Sanayileşme ve Milliyetçilik

Tarihsel olaylar incelendiğinde milletlerin çoğunun yeni olmadığı görülmektedir. Bu açıdan modernizmin sorunu onların tümünü yeni olarak düşünmesidir. Oysa modern öncesi etniler ile çoğu modern milletler arasındaki bağın farkına varılırsa önceden var olan etnik bağlar ve sembolik ağların şekillendirdiği yolların izahı mümkün olabilir. Böylece modern milletlerin farklı karakterlerine ışık tutabilir.

⁵⁷ Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, (Ankara, Vadi Yayınları, 1998), s.32.

Modern milletlere temel oluşturan etnilerin millet olmasında iki ana yol vardır. Etnik temelin ilk tipi yataydır. Bunlar temelde üst sınıf etnik topluluklar olup sınırları düzensiz ve geniştir. Fakat bunlar Gellner'in tanımladığı gibi onların sömürdüğü düşük sınıflar ile kültürel bir bağ ihtiyacına ve ilgisine sahip değildir. Yatay tipe örnek olarak eski Hititler, Hindistan aryanları, Normanlar ve Fransızlar verilebilir. İkinci tip ise dikey etnidir. Bu, giriş için sınırların çok yüksek olduğu halk toplumdur. Tüm sınıfları en azından ortak kültürü (genellikle din) az ya da çok paylaşır. İkinci tipe ise Yahudiler, İrlandalılar ve Sikhs (Hindistan sih mezhebi üyesi)'ler gösterilebilir.⁵⁸

Görüldüğü gibi modern dönemin tanımlamasına göre etnik unsurların millet olmasında dikey tip bir özellik gösteren İrlanda da tüm sınıflar ortak kültürü yani büyük çoğunlukla Katolikliği paylaşmaktadırlar. Her ne kadar toplum içinde Protestanlığı kabul edenler olsa da çoğunluk Katolik olmayı tercih etmektedir. Modern dönemde dikkat çeken diğer bir nokta ise sosyo-ekonomik özelliklerin ve kültürün ön plana çıkması ve toplumsal sınıfları şekillendirmesidir.

Sanayileşme döneminde sınıflar arasındaki bu farklar İrlanda'da Kuzey ve Güney arasında görülen dengesiz kalkınmaya neden olmuştur. Sanayileşme dalgası 1800'lerde Kuzey İrlanda'nın en büyük kenti Belfast'a yoğun göçü de beraberinde getirirken “Ev sahibi” Protestanlar bu durumdan hiç de memnun değildi. Çünkü çoğu Katolik olan göçmenler hem iş alanında kendilerine rakip oluyor hem de sayıları arttıkça örgütleniyorlardı. 1857'de Belfast Şehir Konseyi'ndeki tek Katolik temsilci Bernard Hughes'un sözleri durumun Protestanlar açısından ciddiyetini ortaya koyuyordu: “Belfast Protestanlar tarafından yönetiliyor, fakat şehrin kemik ve kasları Katolik'tir.” Bu dönem Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallığa bağlı kalmasını savunan çoğu İskoç ve İngiliz kökenli Protestan “birlik yanlılarıyla”, İngiliz yönetimini reddeden ve İrlanda'nın birliğinden yana olan Katolik “milliyetçiler” arasındaki mücadelenin kızıştığı yıllar olup Çatışmanın genel olarak din ve etnisite

⁵⁸ Anthony D. Smith, *The Nation in History; Historiographical Debates about Ethnicity and Nationalism*, (The Menahem Stern Jerusalem Lectures, University Press of New England, 2000), s. 110-125.

zemininde ilerlediğini söylemek mümkündür.⁵⁹ 20. yüzyıla yaklaşıırken İrlanda, özellikle kuzey bölgelerinde sanayinin ve dolayısıyla işçi sınıfının gelişmeye başladığı bir ülke halini almıştır.⁶⁰

2.4 Katolik Milliyetçi Hareket ve Özellikleri

İrlanda da modern anlamda ilk ayrılıkçı milliyetçi hareket 1858 “Fenian Hareketi”⁶¹ ile başlamıştır. Ardından İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşlik Derneği ve Paskalya Ayaklanması ile gelen bir geleneğin devamı olarak IRA 1919'da ortaya çıkmış ulusal Kurtuluş mücadelesi hareketi görünümünde olmuştur. Örgüt 1. Dünya Savaşının sonuna doğru ise daha çok radikallerin bir araya geldiği bir yapıya bürünmüştür. Önce İngiltere ile yapılan antlaşmaya verilen tavizler nedeniyle karşı çıkmıştı. En çok karşı çıktıkları noktalar Kraliyet'e bağlılık yemini, İrlanda'nın dominion statüsü ve diğer tavizler olmuştur. Böylece kanlı iç savaşta antlaşma karşıtı grubun önemli bir üssü olmuştur. Bu tarihten sonra daha çok yeraltı örgütü görünümü alan IRA İrlanda siyasetinde marjinal bir noktaya kayarken, şekil değişikliği ile Kuzey İrlanda'da eylemler yapmaya başlamıştır. Bununla birlikte örgütün Siyasi kanadı Sinn Féin'de silahlı hareketin sivil unsuru olarak Kuzey İrlanda'nın bağımsızlığı için demokratik yollarla mücadele etmiştir.

Resmi rakamlara göre IRA'nın popüler olduğu dönemlerde aktif sayılabilecek üye sayısı 2000–3000 civarında ve 500 kadar üyesi eyleme hazır bir durumda olmuştur. IRA tek bir örgüt gibi görünmesine karşın birçok gruptan oluşmaktadır. Başarısızlık arttıkça gruplar bölünmüş ve yeni daha

⁵⁹ Nevra Yaraç Laçınok, Avrupa'nın Ortadoğusu'nda Yeni Dönem, erişim tarihi: 12.04.2013. <http://www.yeniaktuel.com.tr/dun103,110@2100.html>

⁶⁰ Günümüzde İrlanda sorunu dendiğinde aslında İrlanda adasının Kuzey bölümünde meydana gelen bir sorun anlaşılmalıdır. Çünkü Adanın Güneyi 1949 yılında İngiltere ile tüm bağlarını kopararak bağımsız olmuş tam bağımsız Katolik bir ülkedir ve Kuzey bölgesinden herhangi bir toprak veya siyasi bir amacı yoktur. Bu nedenle İrlanda sorununda ön plana çıkan ayrılıkçı mücadele adanın Kuzeyinde İngiltere'ye karşı mücadele eden ve bu bölgenin Güney İrlanda ile birleşmesini veya bağımsız olmasını savunan milliyetçi harekettir.

⁶¹ Fenian Hareketi 1857'de John O'Mahony ve James Stephens tarafından devrimci ve ayrılıkçı bir örgüt olarak kuruldu. Örgütün ABD kolunun önderliğini John O'Mahony, İrlanda kolununkini ise James Stephens üstlendi. Efsanevi Fianna Éireann'dan esinlenerek örgüte Fenian Kardeşlik Örgütü (Fenian Brotherhood) adı verildi. Bununla birlikte Fenianların İrlanda kolu İrlanda Cumhuriyetçi (Devrimci) Birliği (Irish Republican Brotherhood-IRB) olarak da adlandırıldı.

radikal gruplar ortaya çıkmıştır. Silahlı mücadele⁶² sempatizanlar ve ABD'deki İrlandalı göçmenler tarafından desteklenmektedir. Bunların içinde İrlanda Kuzey Yardım Komitesi NORaid (The Irish Northern Aid Committee) en çok dikkat çekenidir. ABD'deki İrlandalı sayısının 40 milyonu aştığı iddiaları doğru kabul edilirse bu yardımların boyutu kolayca tahmin edilebilir.⁶³

Diğer taraftan IRA'nın bu kadar güçlü ve popüler olmasını sağlayan bir neden de halktan gördüğü büyük destektir. Her ne kadar terör örgütü ilan edilse ve birçok sivil ya da askerin ölümüne veya yaralanmasına neden olsa da örgüte sıradan halk büyük destek vermiştir. Özellikle kırsal kesimde bir IRA mensubunun bulunması halka güven sağlamıştır. Protestanların saldırısından çekinen halk IRA'nın kendilerini koruyacağını düşünmüştür. Bu destek şüphesiz sadece İngiliz hükümetine duyulan bir tepkiden çok sıradan Katoliklerin silahlı ve radikal Protestanlardan duyduğu korkunun bir ürünü olmuştur. Başka bir ifadeyle IRA'yı meşrulaştıran en önemli faktör IRA benzeri Protestan terör örgütlerinin bölgedeki varlığı olmuştur.⁶⁴

IRA'nın kullandığı bir diğer yöntem de sıradan kişi ve kitlelerden çok toplumda tepki çekmiş isimleri, önemli kişileri ve mezhep çatışmasında açıkça taraf olmuş kişileri hedef seçmesidir. Kitlemel eylemleri olmakla ve en çok bu eylemler ses getiriyor olmasına karşın IRA uzun yıllar boyunca sessizce karşı taraftan önemli isimleri öldürmeye devam etmiştir. Ayrıca İngiltere'yi zor durumda bırakarak askerlerini çekmesini sağlayabilmek için IRA terör eylemlerine İrlanda dışında da devam etmiştir.⁶⁵

⁶² İngiliz güvenlik güçlerine göre IRA'nın silah ve mühimmat konusunda önemli bir kaynağı hırsızlık, haraç ve Avrupa kaçak silah pazarlarıdır. IRA, bunlara ek olarak asıl gelirini topladığı bağış ve haraçlardan elde etmektedir. İngiliz güvenlik güçlerine göre IRA'nın yasa dışı yollardan topladığı geliri 15 milyon \$'ı bulmaktaydı

⁶³ Amerikalı İrlandalıların bölgedeki radikal gruplara yardımı aslında yeni bir olgu değildir. İrlanda'nın kurtuluş savaşında da bu yardımların büyük etkisi olmuştur. Amerikalı İrlandalılar 1970'li yılların başından bu yana maddi yardım sağlayan bir fon oluşturmuşlardı. Bu fonun dışında irili ufaklı kuruluşlar doğrudan yardımlarda da bulunmaktadır. Ayrıca Kongre ve Beyaz Saray nezdinde lobicilik faaliyetleri yürüten dernekler de oldukça etkilidir. Bkz. Laçiner, s. 17.

⁶⁴ Moxon-Browne, "Terorism in Northern Ireland: The Case of the Provisional IRA", *Terrorism: A Challenge to the State*, (ed.) Juliet Lodge, (Oxford, Martin Robertson, 1981), s. 151-152.

⁶⁵ İngiltere'de 100'den fazla kişiyi öldüren IRA'nın kurbanları arasında üç de milletvekili bulunuyordu. 1984 yılında Muhafazakâr Parti'nin yıllık olağan kongresi devam ederken hükümet Üyelerinin de bulunduğu bir otele bomba koyan IRA beş kişinin ölümüne yol açmıştır. IRA'nın öldürmeye dönük olarak 1991 yılında

2.4.1 Sinn Fein

IRA, bölünmeden sonra da P-IRA'nın siyasi kolu olarak faaliyet göstermektedir. 1970'lerde sol görüşler etkili olmuşsa da Gerry Adams'ın 1983'te liderliğe gelmesiyle birlikte sol bir partiden çok milliyetçi bir görünüme kavuşmuştur. Bu tarihe kadar daha çok ütopyik hedefler peşinde koşan Sinn Fein Gerry Adams'la birlikte sıradan insanların da yer alabildiği, basit hedefler koyup basit çözümler isteyen bir parti halini almıştır. Adams'ın diyaloga açık kapı bırakması ve diğer taraftan IRA'yı da diyalog için ikna çabaları dikkate değerdir. Adams'ın bir diğer çabası da Kuzey İrlanda sorununu uluslararası bir sorun haline getirme yönünde olmuştur.

Partinin sol söylemden milliyetçiliğe kaymasının etkisiyle bu taktik özellikle ABD üzerinde etkili olmuş ve Clinton yönetimi boyunca Sinn Fein Katoliklerin meşru temsilcisi olarak büyük kazanımlar elde etmiştir. 1990'lar boyunca İngiltere nezdinde kendisini bir şekilde taraf olarak kabul ettiren Sinn Fein silahlı mücadele konusunda yumuşayan tavrıyla oylarını da arttırarak ılımlı seçmen ile ilişkilerini geliştirmiştir. Böylece Kuzey İrlanda parlamentosu için yapılan seçimlerde büyük bir avantaj kazanmıştır.

Üyelerinin dinle ilişkileri yoğun olmamakla birlikte İrlanda milliyetçiliğinin ayrılmaz bir parçası olan Katolikliğin etkisi büyüktür. Üyelerine bir süre yayın yasağı konan Sinn Fein IRA'nın siyasi temsilcisi olduğunu açıkça söylemekten çekinmekte, fakat IRA'yı meşrulaştırıcı konuşmalar yapmaktan da çekinmemektedir. Kuzey İrlanda'da İngiliz silahlı güçleri olduğu için IRA'nın silahlı mücadeleye başvurduğunu iddia eden Sinn Fein üyeleri, kendilerinden beklenen IRA'yı kınamayı hiç bir zaman yapmamıştır

2.5 Günümüzde İrlanda Sorunu

Uzun yıllardır meydana gelen etnik (dinsel) çatışmanın izlerini taşıyan Kuzey İrlanda 2005 yılında Sinn Fein ile sağlanan silah bırakma antlaşması ile

gerçekleştirdiği eylem ise doğrudan Downing Street'e yani Başbakan'a karşı olmuştur. Eylem esnasında binada Bakanlar Kurulu toplantısı yapılmaktaydı. Bu tür üst düzey eylemler ve hedefler dikkate alındığında IRA'nın eylem kapasitesinin zamanında çok yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bkz. Laçiner, İngiltere, Terör Kuzey İrlanda Sorunu ve İnsan Hakları s.19.

çatışma dönemini geride bırakmış görünmektedir. Buna rağmen IRA'dan kopan ve Sinn Fein ve Gery Adams'ı ihanetle suçlayan Real IRA ve Continuity IRA gibi radikal gruplar zaman zaman sansasyonel eylemler düzenlemektedir. Ancak bu grupların şu aşamada halk destekleri bulunmamaktadır, tahmini olarak 200–300 civarında aktif üyesi olduğu düşünülen bu gruplar barış sürecini sabote edecek durumda değildir.

Diğer taraftan IRA'nın silahsızlanması karşılığında Kuzeydeki askerlerini çeken İngiltere böylece tarihindeki en uzun askeri operasyonu da sonlandırmıştır. İngiliz askerleri, 1969 yılında Kuzey İrlanda'daki Katoliklerle Protestanlar arasında çatışmalar yaşanması üzerine bölgeye gönderilmişti. İki mezhep partileri arasında Mayıs 2007'de güç paylaşımına yönelik varılan anlaşmanın ardından İngiliz askerleri Temmuz 2007'den itibaren Kuzey İrlanda'dan çekilmeye başladı. Bölgede sadece 5 bin askerden oluşan sembolik bir güç kalacak ve Kuzey İrlanda'nın güvenliğinden artık tamamen bölge polisi sorumlu olacak. "Operasyon Banner" adıyla gerçekleşen ve 38 yıl süren Kuzey İrlanda operasyonu boyunca bölgede 300 binden fazla asker görev yapmıştır. Bunlardan 763'ü çatışmalarda hayatını kaybederken, 6 binden fazlası da yaralanmıştır.⁶⁶

Kuzey İrlanda'da 2001'de yapılan nüfus sayımına göre bölgede 1.685.267 kişi yaşamakta ve bunların %53'ü Protestan, %44'ü Roman Katolik mezhebinden %3'lük kısımda diğer din ve mezheplere mensup bulunmaktadır. Bu istatistikler ışığında Katolik ve Protestanlar arasında %9'luk Protestanlar lehine bir çoğunluk olduğu görülmektedir. Bu nedenle nüfus potansiyeli açısından her 2 mezhep arasında çok fazla bir farkın olmadığı ortadadır.⁶⁷ Nüfus bakımından çok fazla bir fark olmamasına rağmen Protestanlar ve Katolikler arasında yüzyıllardan beri var olan gerginlik ve nefret henüz tam anlamıyla ortadan kalkmış değildir.⁶⁸

⁶⁶ İngiliz ordusu, 38 yıl sonra K. İrlanda'dan çekilmeye başlıyor, erişim tarihi: 12.04.2013. <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=570787>

⁶⁷ Communities in Northern Ireland, Census, April 2001, Northern Ireland Statistics and Research Agency, erişim tarihi: 12.04.2013. <http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=980>

⁶⁸ Örneğin Belfast sokaklarında, bazı yerlerde koyu Katolik ve Protestanların mahalleleri dip dibe yaşıyor. Ama yüksek duvarlar ve dikenli tellerle birbirlerinden ayrılmış durumdalar. İki taraf da birbirinin "kurtarılmış bölgesine" asla girmiyor.

Bugün İrlanda sorunu 2005 yılında IRA'nın silah bırakması ve İngilizlerin buradaki askeri varlığını sembolik düzeye çekmesi ile şimdilik sonlanmış gibi görünüyor. Ancak yüzyıllardır süregelen etnik ve dinsel nefretin kolay kolay silinmesi mümkün gözükmemektedir. Çünkü Kuzey İrlanda'da Katoliklik ve Protestanlık, burada dini içeriklerinin ötesine geçip birer etnik kimlik haline gelmiş durumdadır. Bu nedenle ne silahlı grupların sokak egemenlikleri, ne sembollerin bölücü özelliği, ne de Katoliklerin İrlanda Cumhuriyeti, Protestanların ise İngiltere ile birleşme özlemleri henüz tam anlamıyla ortadan kalkmış değildir.

Sonuç:

Hobsbawn, dinin modern milliyetçilik için paradoksal bir çimento olduğunu belirtir. Din, ön-milliyetçilik açısından, daha doğrusu dine genellikle (en azından daha savaşçı aşamalarında) milletin kendi üyelerinin bağlılığı üzerine tekel kurmasına meydan okuyabilecek bir güç olarak ciddi bir ihtiyatlılıkla yaklaşan modern milliyetçilik açısından paradoksal bir çimentodur.⁶⁹

Bu bakımdan din ve milliyetçiliğin her zaman birbirlerini etkilemesi söz konusu olmaktadır. Milliyetçilik dine yakınlığı gibi dinlerin tarihide millileşmiştir. Dinler evrensel olma iddialarını sürdürdükleri halde kendilerini daha çok milliyetçi bir tarzda anlatmaya yönelmişlerdir. Tarihteki ve şuan ki birçok savaşta din ve milliyetçiliğin beraberliği söz konusu olmaktadır.⁷⁰

Duvarların üzerinden hala zaman zaman diğer tarafa taş atılıyormuş; onun içi bazı evlerin üstüne koruyucu tel gerilmiş. Evlerin duvarlarına çizilen dev tablolar ise işin en çarpıcı kısmı. Protestan mahallesinde, 'Katolik çapulcuların öldürdüğü şehitlerin portreleri, dev Britanya bayrakları ve 'intikam' mesajları var. Bir yerde, İngiliz lider Oliver Cromwell'in ta 17. yüzyılda ettiği bir laf yazılı: 'Katolisizm sadece bir inanç değil, aynı zamanda bir siyasi güçtür; İrlanda'nın huzura kavuşması için de Katolik Kilisesi'nin ezilmesi şarttır. Katolik kısmında ise tam tersi bir durumdan söz edilebilir. Her adım başında, 'burada bu tarihte falanca kardeşimiz Protestan katillerin kurşununa kurban gitti' diye yazılara rastlıyorsunuz. Duvarlar bu kez İngiliz emperyalizmine lanet okuyan tablolarla dolu.

Bkz. Mustafa Akyol, Etnik Çatışma Nasıl Olur? , erişim tarihi: 14.04.2013.

<http://www.samanyoluhaber.com/yazar-119819.html>

⁶⁹ Eric J. Hobsbawn, *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik*, (çev.) Osman Akınhay, (İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1995), s. 89.

⁷⁰ Arif Demir, *Türkiye Solunda Milliyetçilik Anlayışı*, (Yüksek Lisans Tezi Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), s. 19-20.

Yaklaşık 1.000 yıllık bir geçmişe sahip olan İrlanda sorunu zaman içinde birçok evreden geçerek günümüze kadar gelmiştir. 1169'da İrlanda da bulunan 150 kraldan biri olan Dermot Mac Murrough diğer krallara üstünlük sağlamak için İngiltere Kralı 2. Henry'den yardım istemesi ile başlayan sorun İrlanda ve İngiltere arasında yüzyıllardır yaşanan etnik/dinsel çatışmanın ve ekonomik sorunların da başlangıcı olmuştur.

İrlanda, İngiltere'nin elde ettiği ilk sömürge toprağı olmuş ve stratejik açıdan kendisine yakın bu kara parçasını hiçbir zaman kaybetmek istememiştir. Peki İngilizler, vahşi İrlanda'yı zaptetmek için neden bu kadar ısrarlı davranmışlardır? Birinci nedeni; yeşil adanın batıda, İngiltere'yi neredeyse görülebilir uzaklıkta ideal bir koloni konumuna sahip olmasıydı. Diğer nedeni, İrlanda'nın stratejik konumu itibariyle sürekli bir tehlike oluşturmaya elverişliydi. Düşmanları olan Fransa, İspanya ve İskoçya, İngiltere'ye karşı bir savaşa giriştiklerinde, bu ideal köprü ayağını rahatlıkla kullanabilirlerdi. Bu nedenle bu adanın ne pahasına olursa olsun elde tutulmasını zorunlu kılmıştır. Bugün bile İngiltere tam olarak İrlanda adasını terk etmemiş ve Kuzey İrlanda'nın kontrolünü elinde tutmaktadır.

Tarihsel açıdan İrlanda sorununda dönüm noktasını ise İngiliz Kralı VIII. Henry'nin Roman Katolik kilisesinden ayrılıp ulusal bir Kilise olan İngiliz Anglikan Kilisesini kurması olmuştur. Öyle ki, Bu dönemde İngiltere'ye bağlı diğer sömürgeler olan İskoçya ve Galler Protestanlığı benimserken İrlandalılar Roman Katolik kilisesine bağlı kalmayı seçerek Keltler ve Normanlar arasındaki etnik soruna bir de mezhep sorununu eklemişlerdir. Bu durum daha sonraki dönemde İrlanda milliyetçiliğinin temelini oluşturmuş ve İrlanda'daki milliyetçi yapılanma tamamıyla din/Katoliklik merkezli olarak gelişmiştir. Yani Katolik ya da Protestan olmak İrlanda da ayrıştırıcı ya da birleştirici bir unsur olmuştur. 1690 yılında yaşanan Boyne Savaşı ise bu ayrımın adeta simgesi olmuş ve bu tarihten sonra İrlanda'da Protestanların üstünlüğü ortaya çıkmıştır.

İngilizler kendilerinden farklı bir mezhebe bağlı olan İrlandalıları genel olarak zor kullanarak kontrol altında tutmaya çalışmış ve Protestanlığı kabul eden İrlanda yerlilerine ve adaya göç eden İngiliz ve İskoç kökenlilere karşı pozitif ayrımcılık yaparak Katolikleri sindirmeye çalışmışlardır. Bu nedenle

Protestanlar ülkede her zaman birinci sınıf hatta daha üstün vatandaş muamelesi görürken Katolikler kendi anavatanlarında 2. hatta 3. sınıf vatandaş muamelesi görmüşlerdir. İngiltere, Boyne’da yapılan savaştan sadece 5 yıl sonra, yani 1695’te, ünlü “Penal Laws”ı (Ceza Yasaları) bütün İrlanda’da yeniden ilan etmiştir. Artık iki kültür birbirinden iyice uzak tutuluyordu. Çünkü bu ceza yasalarıyla İrlandalılar, kendi yurtlarında “the common enemy”, yani “genel düşman” ilan edilmişlerdi.⁷¹

Ekonomik ve dinsel anlamda özgür olmayan İrlandalılar bu duruma ayaklanarak tepki vermişler ve haklarını alabilmek için çoğu zaman ölerek bunun bedelini ödemişlerdir. Bu ayaklanmalar o kadar fazla ve yoğun olmuştur ki neredeyse gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Bu ayaklanmalar ile İngilizlerin onları bastırmada gösterdikleri şiddet İrlandalılar için adeta milli bir bilinç ve ortak hafıza oluşturmuş ve insanların dilden dile anlattıkları efsane ve semboller haline gelmiştir.

Tüm bu gelişmeler yaşanan kötü anılar modern dönemde İrlanda milliyetçi hareketinin başlamasında büyük bir etkiye sahip olmuştur. Çünkü Modern dünyada milliyetçilik dine ait kutsalları beraberinde taşıdığı gibi aynı zamanda dinin sekülerleşmesinde önemli rol oynamıştır. Milliyetçilik modern dünyada dinin pek çok özelliğini almıştır. Çağdaş milliyetçilik insanın din duygusuna seslenir bir hal almıştır. Bu noktada din ve milliyetçiliğin bir arada bulunduğu ve birbirini etkilediği söylenebilir. Milliyetçilikte dinler gibi bir meşrulaştırma ve kitleleri mobilize etmeyi sağlayan güçlü bir araç olma niteliğindedir. Diğer birçok seküler ideolojinin aksine içinde kutsal olarak nitelendirilebilecek unsurlar taşır. Bu nedenden dolayı milliyetçi ideoloji çoğu zaman dinsel bir inanç ve hareketle beraber, bazen onu pekiştiren bir güç olarak kullanılır. Milliyetçiliğin de zaman zaman dinler gibi ölüm, cennet ve

⁷¹ Buna göre İrlandalıların, Sadece kiralamalarına izin veriliyor, ama bunu da engellemek için, kira bedellerini, genellikle üründen sağlanan yıllık gelirin üstünde tutuyorlardı. Bir işyeri açmaları ya da 5 pound’dan daha pahalı bir ata sahip olmaları yasaklanmıştı. Silahı olanlar cezalandırılıyordu. İrlandalıların avukat olmalarına izin verilmiyor ve idari görevlere giden kapılar yüzlerine kapatılıyordu. Çocuklarını okula gönderemiyorlardı. Katolik mezhebinin öğrenmeleri yasaktı, manastırlar yakılıp yıkılmıştı. Ayrıca İngilizler aldıkları kararlarla öncelikle İrlandalıların kendi anadillerinde eğitim almalarını ve Üniversiteye gitmelerini dahi yasaklamıştır. Bunun yanında ekonomik anlamda Katolik İrlandalıların ellerindeki toprakları da Protestanlara geçirerek zaten çok zor şartlarda yaşayan bu insanların direnişlerini kırmayı amaçlamıştır.

cehennemle ilgili unsurları içinde barındırdığı ve bunu kitleleri mobilize etmede ve kendini meşrulaştırmada etkin olarak kullandığı ifade edilebilir. Din ve milliyetçilik arasında tek yönlü bir değişim yani birinin yerini diğerinin alması ve milliyetçiliğin güçlendiği gruplardan dinsel inancın kaybolduğu düşüncesi yanlış olacaktır. Ancak Modernleşme sürecindeki ülkelerde milliyetçiliğin zamanla daha seküler bir niteliğe büründüğü görülmektedir.⁷²

Kaynakça:

Browne, Moxon, “Terorism in Northern Ireland: The Case of the Provisional IRA”, *Terrorism: A Challenge to the State*, (ed.) Juliet Lodge ve Martin Robertson, Oxford, 1981, pp. 146–163.

Demir, Arif, *Türkiye Solunda Milliyetçilik Anlayışı*, (Yüksek Lisans Tezi Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006).

Gardiner, Juliet ve Wenbom, Neil, *The History Today Companion to British History*, Londra, Collins & Brown Limited, 1995.

Guibernau, Montserrat ve Hutchinson, John, “History and National Destiny”, *Nations and Nationalism*, Volume: 10, No: 1–2, 2004, pp.1–8.

Gündüz, Şinasi, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ankara, Vadi Yayınları, 1998.

Güngör, Ali İsmail, *Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket*, Ankara, Aziz Andaç Yayınları, 2005.

Gürses, Emin, *Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör*, İstanbul, Profil Yayıncılık, 2007.

Hobsbawm, Eric, J. *1780’den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik*, (çev.) Osman Akınhay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1995.

Laçiner, Sedat, “İngiltere, Terör Kuzey İrlanda Sorunu ve İnsan Hakları”, Ankara, *Avrasya Bir Vakfı Stratejik Araştırmalar Merkezi*, Ankara Çalışmaları Dizisi No: 6, 2001.

⁷² Y. Furkan Şen, *Globalleşme Sürecinde Milliyetçilik Trendleri ve Ulus Devlet*, (Ankara, Yargı Yayın Evi, 2004), s.97–100.

Sezgin, Mahmut Niyazi, “Katoliklerle Protestanlar Arasında Bitmeyen Nefretin Bin Yıllık Bilânçosu: Kuzey İrlanda Sorunu”, *2023 Dergisi*, Yıl:5, Sayı:52, (2005), erişim tarihi: 07.04.2013.

<http://www.2023.gen.tr/agustos05/2.htm>

Smith, Anthony D. *Nationalism and Modernism: A Critical Survey of Recent Theories of Nations and Nationalism*, London, Routledge, 1998.

Smith, Anthony D. “Theories of Nationalism: Alternative Models of Nation Formation”, (ed.) Michael Leifer, *Asian Nationalism*, London, Routledge, 2000.

Smith, Anthony D. *The Nation in History; Historiographical Debates about Ethnicity and Nationalism*, New England, The Menahem Stern Jerusalem Lectures, University Press, 2000.

Şen, Y.Furkan, *Globalleşme Sürecinde Milliyetçilik Trendleri ve Ulus Devlet*, Ankara, Yargı Yayın Evi, 2004.

Şimşek, Ufuk, “Milliyetçilikler ve Milletin Oluşumu Üzerine Bir İnceleme”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 13, Sayı 2, 2009, pp. 81–96.

Akyol, Mustafa, Etnik Çatışma Nasıl Olur? , erişim tarihi: 14.04.2013. <http://www.samanyoluhaber.com/yazar-119819.html>

Bloy, Marjie “Gladstone and Ireland 1880–1886”, erişim tarihi: 09.04.2013. <http://www.historyhome.co.uk/peel/ireland/gladire2.htm>

John Cannon. “Irish Land League”, *The Oxford Companion to British History*. erişim tarihi: 08.04.2013

http://www.encyclopedia.com/topic/Irish_Land_League.aspx

Çongar, Yasemin, “Açılım, Ateşkes, Barış”, erişim tarihi: 11.04.2013. <http://www.haberimport.com/yazi/acilim,-ateskes,-baris-2036.htm>

Davitt, Michael, “A Brief History”, erişim tarihi: 08.04.2013. <http://www.thelandleague.org/history.asp>

Dinç, Artum Millet ve Milliyetçiliğin Doğuşu Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar, erişim tarihi: 07.04.2013.

http://www.gunaskam.com/tr/index.php?option=com_content&task=view&id=68&Itemid=1

Ersoy, Ömer Barış Yolunda Silahsızlan(dır)ma: IRA örneği, erişim tarihi: 09.04.2013.

<http://www.sde.org.tr/tr/haberler/912/baris-yolunda-silahsizlan-dir-ma-ira-orneği.aspx>

Gönüler, Yağız, Osmanlı'nın İrlanda'da Bıraktığı İz, 14.04.2013.

<http://gizlenentarihimiz.blogspot.com/2009/05/osmanlın-5-gemiyle-irlandada-braktg-iz.html>

İngiliz ordusu, 38 yıl sonra K. İrlanda'dan çekilmeye başlıyor, erişim tarihi: 12.04.2013.

<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=570787>

Laçiner, Sedat, Kuzey İrlanda'dan Alınacak Dersler, erişim tarihi: 10.04.2013. <http://www.usakgundem.com/yazar/763/kuzey-irlandadan-alinacak-dersler.html>

Laçınok, Nevra Yaraç Avrupa'nın Ortadoğusu'nda Yeni Dönem, erişim tarihi: 12.04.2013. <http://www.yeniaktuel.com.tr/dun103,110@2100.html>

Patrick Weston Joyce, “A Concise History of Ireland”, erişim tarihi: 11.04.2013. <http://www.libraryireland.com/JoyceHistory/Kilkenny.php>

Tonge, Stephen, “The Home Rule Crisis 1910–1914”, erişim tarihi: 09.04.2013. <http://www.historyhome.co.uk/peel/ireland/homerule.htm>

Künye:

Şöhret, Mesut, “Etno-Dinsel Milliyetçilik Bağlamında İrlanda Sorunu”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi IV, (2013): 39-76.